

eul\_wid: lgi-bj

Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεύς · Philo of Alexandria

## On Virtues

Περὶ Ἀρετῶν

**Period:** Ἑλληνιστική Hellenistic  
**Dialect:** Κοινή φιλοσοφική Philosophical Koine  
**Domain:** Φιλοσοφία Philosophy  
**Format:** Πραγματεία Treatise  
**Affiliation:** Jewish

Virt t ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΩΝ ΑΣ ΣΥΝ ΑΛΛΑΙΣ ΑΝΕΓΡΑΨΕ ΜΩΥΣΗΣ ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ Περὶ ἀνδρείας.

Virt 1 (t1) Περὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ὅσα καίρια πρότερον εἰπὼν μέτειμι τῶν ἐξῆς ἐπ' ἀνδρείαν, οὐχ ἦν οἱ πολλοὶ νομίζουσι τὴν ἀρειμάνιον λύτταν ὀργῇ συμβούλῳ χρωμένην, ἀλλὰ τὴν ἐπιστήμην. θράσει μὲν γὰρ ἐπαίρομενοί τινες, συμπραττούσης σωματικῆς ἰσχύος, ταχθέντες κατὰ πόλεμον ἐν ταῖς παντευχίαις ἡβηδὸν μυρίους ὅσους τῶν ἀντιπάλων κατέβαλον, ἀνοίκειον μὲν εὖφημον δ' ἀριστείας ὄνομα καρπωσάμενοι, διαφερόντως ὑπὸ τῶν τὰ τοιαῦτα κρινόντων εὐκλεεῖς νίκη νομισθέντες, ἄγριοι καὶ θηριώδεις ἐκ φύσεως καὶ μελέτης γεγονότες, αἵματος ἀνθρωπείου δεδιψηκότες. <sup>[5]</sup>

Virt 3 εἰσὶ δ' οἱ καὶ ἐν οἰκίᾳ διατρίβοντες, τῶν σωμάτων αὐτοῖς ἢ μακραῖς νόσοις ἢ ἐπιπόνῳ γήρᾳ κατεσκελετευμένων, ὑγιαίνοντες καὶ νεάζοντες τῷ κρείττονι μέρει τῆς ψυχῆς μεστοί τε φρονήματος καὶ θαρραλεωτάτης γέμοντες εὐτολμίας, ἀμυντηρίων ὅπλων μὴδ' ὄναρ ψαύοντες, βουλευμάτων ἀγαθῶν κοινωφελεστάταις εἰσηγήσεσι τὰ τε ἴδια ἐκάστων καὶ τὰ κοινὰ τῶν πατρίδων πεσόντα πολλάκις ἀνῶρθωσαν, ἀνεन्दότοις καὶ ἀκαμπέσι χρυσάμενοι τοῖς περὶ τοῦ συμφέροντος λογισμοῖς. <sup>[5]</sup>

Virt 4 οὗτοι μὲν οὖν τὴν ἀληθῆ διαπονοῦσιν ἀνδρείαν ἀσκηταὶ σοφίας ὄντες, ἐκεῖνοι δὲ τὴν ψευδώνυμον ἀμαθία, νόσῳ δυσθεραπεύτῳ, βιοῦντες, ἦν θρασύτητα κυρίως ἅν τις προσαγορεύσειεν, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς νομίσμασι τὸ παράσημον ἐμφέρειαν τῆς ἀληθοῦς εἰκόνης. Οὐκ ὀλίγα μέντοι καὶ ἄλλα δυσυπομόνητα τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὠμολόγηται, πενία καὶ ἀδοξία καὶ πῆρως καὶ νόσων ἰδέαι πολύτροποι, πρὸς ἃς οἱ μὲν ὀλιγόφρονες μαλακίζονται, μὴδ' ὅσον ὑπ' ἀτολμίας ἐγερθῆναι δυνάμενοι, ὅσοι δὲ φρονήσεως ὑπόπλεω καὶ γενναιότητος ἐπαποδύονται καρτερῶς καὶ σφόδρα ἐρρωμένως ἀντιφιλονεικοῦντες, τὰς ἀπειλὰς καὶ ἐπανατάσεις αὐτῶν πολὺν γέλωτα καὶ χλεύην τιθέμενοι, πενία μὲν πλοῦτον ἀντιτάττοντες, οὐ τὸν τυφλὸν ἀλλὰ τὸν ὁξὺ καθορῶντα, οὐ τὰ ἀγάλματα καὶ κειμήλια ψυχὴ πέφυκε ταμιεύειν. <sup>[5]</sup>

Virt 6 μυρίους γὰρ πενία κατεπάλαισεν, οἱ τρόπον ἀθλητῶν ἀπειρηκότων ὑπ' ἀνανδρίας κατέπεσον μαλακισθέντες· ἐνδεὴς δὲ παρ' ἀληθείᾳ δικαζούσῃ τὸ παράπαν οὐδὲ εἷς ἐστὶ χορηγὸν ἔχων τὸν τῆς φύσεως ἀκαθαίρετον πλοῦτον· ἀέρα μὲν, τὴν πρώτην καὶ ἀναγκαιοτάτην καὶ συνεχῆ

τροφὴν, ἀδιαστάτως μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ ἀναπνεόμενον, ἔπειτα δὲ πηγὰς ἀφθόνους καὶ ποταμῶν οὐ χειμάρρων μόνον ἀλλὰ καὶ αὐθιγενῶν ρεῖθρα ἀέναα πρὸς ποτοῦ χρῆσιν, ἔπειτα εἰς ἐδωδὴν φορὰς παντοίων καρπῶν καὶ δένδρων ἰδέας, αἱ τὰς ἐτησίους ὁπώρας αἰεὶ φέρουσι· τούτων γὰρ ἄπορος οὐδεὶς, ἀλλὰ πάντες οἱ πανταχοῦ πολλὴν ἄγουσι περιουσίαν. <sup>[5]</sup>

Virt 7 εἰ δέ τινες τὸν τῆς φύσεως πλοῦτον παρ' οὐδὲν θέμενοι τὸν τῶν κενῶν δοξῶν διώκουσι, τυφλῶ πρὸ βλέποντος σκηριπτόμενοι καὶ ἡγεμόνι τῆς ὁδοῦ χρώμενοι πεπηρωμένῳ, πίπτειν ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσιν.

Virt 8 ὁ μὲν δὴ σώματος δορυφόρος πλοῦτος φύσεως εὖρημα καὶ δῶρον ὧν ἤδη λέλεκται. τὸν δὲ σεμνότερον, ὃς οὐ πᾶσιν ἀλλὰ τοῖς ἀληθῶς σεμνοῖς καὶ θεσπεσίοις ἀνδράσι πρόσεστι, μηνυτέον. τοῦτον τὸν πλοῦτον σοφία χορηγεῖ διὰ λογικῶν καὶ ἠθικῶν καὶ φυσικῶν δογμάτων καὶ θεωρημάτων, ἐξ ὧν φύεσθαι τὰς ἀρετὰς συμβέβηκεν, αἱ τῆς ψυχῆς ὑποτέμνονται τὴν πολυτέλειαν εὐκολίας καὶ ὀλιγοδεΐας ἔρωτας ἐντίκτουςαι κατὰ τὴν πρὸς θεὸν ἑξομοίωσιν. <sup>[5]</sup>

Virt 9 ἔστι γὰρ ὁ μὲν θεὸς ἀνεπιδεής, οὐδενὸς χρεῖος ὧν, ἀλλ' αὐτὸς αὐταρκέστατος ἑαυτῷ· ὁ δὲ φαῦλος πολυδεής, αἰεὶ διψῶν τῶν ἀπόντων ἀπλήστου καὶ ἀκορέστου χάριν ἐπιθυμίας, ἣν πυρὸς τρόπον ἀναρριπίζων καὶ ἀναφλέγων ἐπὶ πάντα μικρά τε αὖ καὶ μεγάλα τείνει· ὁ δὲ σπουδαῖος ὀλιγοδεής, ἀθανάτου καὶ θνητῆς φύσεως μεθόριος, τὸ μὲν ἐπιδεὲς ἔχων διὰ σῶμα θνητόν, τὸ δὲ μὴ πολυδεὲς διὰ ψυχὴν ἐφιεμένην ἀθανασίας. <sup>[5]</sup>

Virt 10 οὕτως μὲν πενία πλοῦτον ἀντιτάττουσιν· ἀδοξία δὲ εὐκλειαν· ὁ γὰρ ἔπαινος ὀρμητήριον ἔχων καλοκάγαθίαν καὶ ὥσπερ ἀπὸ ἀνέμου πηγῆς ἐκείθεν ῥέων ἀνεξετάστων ἀνθρώπων οὐκ ἐνομιλεῖ πλήθεσι τὰς τῆς ψυχῆς ἀνωμαλίας ἀβεβαίοις φωναῖς ἀπογυμνοῦν εἰωθότων, ἃς ἔστιν ὅτε λημμάτων αἰσchrῶν ἐπευνίζοντες οὐκ ἐρυθρίωσιν κατὰ τῶν ἀριστίνδην ἐπιλεγομένων. ὀλίγος δὲ τούτων ἀριθμὸς ἐστίν· ἀρετὴ γὰρ οὐ πολύχουν ἐν θνητῷ γένει. <sup>[5]</sup>

Virt 11 πηρώσει γε μὴν αἰσθήσεων, ἥ συζῶντες ἔτι μυρίοι προαπέθανον τῷ μηδὲν ἀλεξίκακον εὐρεῖν δύνασθαι φάρμακον, ἀντικάθηται φρόνησις, τὸ κρατιστεῦον τῶν ἐν ἡμῖν, ἐνομματοῦσα διάνοιαν, ἣ πρὸς ὀξυωπίαν τῶν σώματος ὀφθαλμῶν ὄλῳ, φασί, καὶ τῷ παντὶ διενήνοχεν.

Virt 12 οἱ μὲν γὰρ τὰς ἐπιφανείας τῶν ὁρατῶν καταθεῶνται, ἅμα δεόμενοι φωτὸς ἔξωθεν, ἡ δὲ καὶ διὰ βάθους χωρεῖ τῶν σωμάτων, ὅλα δι' ὅλων καθ' ἕκαστα τῶν μερῶν ἀκριβοῦσα καὶ περιαθροῦσα καὶ τὰς τῶν ἀσωμάτων φύσεις, ἃς ἐπισκοπεῖν αἴσθησις ἀδυνατεῖ· σχεδὸν γὰρ πᾶσαν ὀξυωπίαν ὀφθαλμοῦ καταλαμβάνει, μὴ προσδεομένη νόθου φωτός, ἀστὴρ οὕσα αὐτὴ καὶ σχεδόν τι τῶν ἐπουρανίων ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα. νόσοι γε μὴν σωμάτων ὑγαινουσύνης ψυχῆς ἥκιστα βλάπτουσιν· ὑγεία δὲ ψυχῆς εὐκрасία δυνάμεων ἐστὶ τῆς τε κατὰ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν λόγον, ἐπικρατούσης τῆς λογικῆς καὶ ὥσπερ ἀφηνιαστὰς ἵππους ἡνιοχούσης ἐκατέρας. <sup>[5]</sup>

Virt 14 ὄνομα ταύτης ἴδιον τῆς ὑγείας ἐστὶ σωφροσύνη, σωτηρίαν τῷ φρονοῦντι τῶν ἐν ἡμῖν ἀπεργαζομένη· κινδυνεῦον γὰρ αὐτὸ πολλάκις ὑπὸ τῆς τῶν παθῶν φορᾶς κατακλύζεσθαι ὑποβρύχιον οὐκ ἔῃ χωρεῖν, ἀλλὰ ἀνέλκει καὶ μετέωρον ἐξαίρει ψυχοῦσα καὶ ζωογονοῦσα καὶ τρόπον τινὰ ἀπαθανατίζουσα.

Virt 15 πάντα δὲ τὰ εἰρημένα ὑψηλῆς εἰσὶ καὶ διδασκαλίας πολλαχοῦ τῆς νομοθεσίας ἐστηλιτευμένοι, τοὺς μὲν εὐπειθεῖς μαλακώτερον ἀναπείθουσαι τοὺς δὲ ἀπειθεστέρους ἐμβριθέστερον καταφρονεῖν τῶν περὶ σῶμα καὶ ἐκτός, ἐν μὲν τέλος ἡγουμένους τὸ κατ' ἀρετὴν βιοῦν, ζηλοῦντας δὲ καὶ τᾶλλα ὅσα ἀγωγὰ πρὸς τοῦτο. <sup>[5]</sup>

Virt 16 καὶ εἴ γε μὴ διὰ τῶν προτέρων ἐτύγχανον ἕκαστα διεξεληλυθῶς τῶν εἰς ἀτυφίαν, ἐπειρώμην ἂν ἀπομηκύνειν ἐν τῷ παρόντι συνυφαίνων καὶ συνείρων τὰ δοκοῦντα σποράδην κεῖσθαι ἐν τόποις διαφέρουσιν· εἰρηκῶς δ' ὅσα καιρὸς παλλιλλογεῖν οὐ δικαίῳ.

- Virt 17 τοὺς μέντοι μὴ ἀποκνοῦντας ἀλλὰ διὰ σπουδῆς τιθεμένους ἐντυγχάνειν ταῖς πρὸ τούτων βίβλοις δεῖ νοῆσαι, ὅτι πάντα τὰ περὶ αὐτοφίας λεχθέντα σχεδὸν ἐστὶ περὶ ἀνδρείας, ἐπειδὴ περ εὐτόνου καὶ γενναίας καὶ σφόδρα νενευρωμένης ψυχῆς ἐστὶ καταφρονῆσαι πάντων ὅσα τύφος εἴωθε σεμνοποιεῖν ἐπὶ διαφθορᾷ τοῦ πρὸς ἀλήθειαν βίου. Τοσαύτη δέ τις ἐστὶ τῷ νόμῳ σπουδὴ καὶ φιλοτιμία περὶ τοῦ γυμνάσαι καὶ συγκροτῆσαι ψυχὴν πρὸς ἀνδρείαν, ὥστε καὶ περὶ ἐσθημάτων ὅποια ἐχρῆν ἀμπέχεσθαι διετάξατο ἀπειπὼν ἀνὰ κράτος ἀνδρὶ γυναικὸς ἀμπεχόνην ἀναλαμβάνειν, ἔνεκα τοῦ μηδὲν ἵχνος ἢ σκιὰν αὐτὸ μόνον τοῦ θήλεος ἐπὶ λύμῃ τῆς ἄρσεως γενεᾶς προσάψασθαι· βούλεται γὰρ ἐπόμενος αἰεὶ τῇ φύσει τὰ οἰκεῖα καὶ συνῶδὰ ἀλλήλοις ἄχρι τῶν ἐσχάτων καὶ δι' εὐτέλειαν ἀφανεστέρων εἶναι δοκούντων νομοθετεῖν. <sup>[5]</sup>
- Virt 19 ἐπειδὴ γὰρ τύπους σωμάτων ἑώρα καθάπερ ἐπὶ πλάτους χαραχθέντας ἀνομοίους ἀνδρός τε αὖ καὶ γυναικὸς καὶ βίον ἑκατέρω τῶν εἰδῶν οὐ τὸν αὐτὸν ἀπονεμηθέντα—τῷ μὲν γὰρ ὁ κατοικίδιος, τῷ δ' ὁ πολιτικὸς προσκεκλήρωται—, κὰν τοῖς ἄλλοις ὅσα μὴ φύσεως μὲν ἔργα ἦν, φύσει δὲ ἀκόλουθα γνώμης ἀγαθῆς εὐρήματα, συμφέρον ἔκρινε διατάξασθαι· ταῦτα δ' ἦν τὰ περὶ δίκαιαν καὶ ἀμπεχόνην καὶ εἴ τι ὁμοιότροπον. <sup>[5]</sup>
- Virt 20 ἡρρενώσθαι γὰρ τὸν γε πρὸς ἀλήθειαν ἄνδρα κὰν τούτοις ἠξίωσε καὶ μάλιστα ἐν ἐσθήμασιν, ἃ ἐπιφερόμενος αἰεὶ μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ ὀφείλει μηδὲν ἔχειν ἀνανδρίας ὑπόμνημα.
- Virt 21 κατὰ τὰ αὐτὰ μέντοι καὶ τὴν γυναικὰ ἀσκήσας τοῖς ἀρμόττουσι κόσμοις ἐκώλυσεν ἀναλαμβάνειν ἀνδρὸς ἐσθῆτα, πόρρωθεν ὡς ἀνδρογύνους οὕτως καὶ γυνάνδρους φυλαξάμενος· ἐνὸς γάρ, καθάπερ ἐν ταῖς οἰκοδομίαις, ὑφαιρεθέντος ἥδει καὶ τᾶλλα μενοῦντα οὐκ ἐν ὁμοίῳ. Ἔτι τοίνυν τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων δυσὶ καιροῖς ἐμφερομένων, εἰρήνῃ τε καὶ πολέμῳ, τὰς ἀρετὰς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ἀμφοτέροις ἐξεταζομένας. <sup>[5]</sup>
- Virt 22 περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων λέλεκται πρότερον καὶ αὐθις, εἰ γένοιτό τις χρεια, λεχθήσεται· τὰ δὲ νῦν ἀνδρείαν οὐ παρέργως ἐξεταστέον, ἥς τὰ μὲν κατ' εἰρήνην ἔργα πολλαχοῦ τῆς νομοθεσίας ὑμνησεν αἰεὶ τῶν καιρῶν στοχαζόμενος, περὶ ὧν ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ὑπεμνήσαμεν, τῶν δὲ κατὰ πόλεμον ἐνθὲνδε ποιησόμεθα τὴν ἀρχήν, ἐκεῖνο προειπόντες. <sup>[5]</sup>
- Virt 23 ὅταν ποιῇται τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον, οὐχ ἅπασαν τὴν νεότητα καλεῖν οἶεται δεῖν, ἀλλ' ἔστιν οὓς παραιτεῖται προστιθεὶς αἰτίας εὐλόγους τῆς ἀστρατείας· αὐτίκα τοὺς κατεπτηχότας καὶ δειλοὺς, μελλήσοντας ὑπὸ τῆς ἐμφύτου μαλακίας ἀλίσκεσθαι καὶ δέος τοῖς ἄλλοις συμμάχοις ἐμποιεῖν.
- Virt 24 τὸ γὰρ ἐτέρου κακὸν εὖ πως ὁ πλησίον ἀναμάττεσθαι φιλεῖ, καὶ μάλιστ' ἐν πολέμῳ, τοῦ λογισμοῦ διὰ τὴν ἀγωνίαν συγκεχυμένου καὶ τὰς τῶν πραγμάτων ἀντιλήψεις ἀκριβοῦν ἀδυνατοῦντος· τότε γὰρ εὐλάβειαν μὲν τὴν δειλίαν, τὸ δὲ φοβεῖσθαι προμηθές, ἀσφάλειαν δὲ τὴν ἀνανδρίαν εἰώθασιν καλεῖν, αἴσχιστα ἔργα εὐπρεπέσι καὶ σεμναῖς κλήσεσιν ἐπαμπίσχοντες. <sup>[5]</sup>
- Virt 25 ὅπως οὖν μὴ τὰ μὲν οἰκεῖα βλάβηται διὰ τῆς τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἰόντων ἀνανδρίας, ἐπικυδέστερα δὲ γίνηται τὰ τῶν ἐχθρῶν αἰρούντων καταφρονητικῶς τοὺς ἀγεννεῖς, ὄχλον ἄργον εἰδὼς οὐκ ὠφέλιμον ἀλλ' ἐμπόδιον εἰς κατόρθωμα, ἀνεῖρξε τοὺς ἀτόλμους καὶ ἀναπίπτοντας δειλίᾳ, καθάπερ, οἶμαι, καὶ τοῖς τὰ σώματα νοσοῦσι στρατηγὸς οὐδεὶς ἀνάγκην ἐπιτίθησι πολεμεῖν, ὑποπαραιτουμένης ἀσθενείας. <sup>[5]</sup>
- Virt 26 νόσος δέ τις καὶ ἡ δειλία, βαρυτέρα τῶν κατὰ τὸ σῶμα, τὰς ψυχῆς δυνάμεις καθαιροῦσα· τῶν μὲν γὰρ βραχὺν εἶναι συμβαίνει τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς, ἡ δ' ἐστὶ κακὸν σύντροφον, μᾶλλον ἢ οὐχ ἥττον τῶν ἡνωμένων μερῶν προσπεφυκὸς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄχρι πανυστάτου γήρως, εἰ μὴ τύχοι θεὸς ἰώμενος πάντα γὰρ θεῶν δυνατά. <sup>[5]</sup>

Virt 27

καὶ μὴν οὐδ' ἅπαντας τοὺς εὐτολμοτάτους καλεῖ, κἄν σφόδρα ἐρρωμένοι καθ' ἑκάτερον σῶμα καὶ ψυχὴν προαγωνίζεσθαι καὶ προκινδυνεύειν ἐθέλωσιν· ἀλλὰ τῆς γνώμης αὐτοὺς ἐπαινέσας, ὅτι κοινωνικὸν καὶ πρόθυμον καὶ ἀκατάπληκτον ἦθος ἐπιδείκνυνται, διερευνᾷ μὴ τισιν ἀναγκαίαις αἰτίαις ἐνδέδενται, ὧν ὁλκὸς ἢ δύνάμεις. <sup>[5]</sup>

Virt 28 εἰ γάρ τις, φησί, νεωστὶ δειμάμενος οἰκίαν οὐκ ἔφθη εἰσοικίσασθαι ἢ ἀμπελῶνα φυτεύσας νεόφυτον, αὐτὸς εἰς γῆν τὰ κλήματα καθεῖς, μήπω τῆς ἐπικαρπίας καιρὸν ἔσχεν ἢ παρθένον ἐγγυησάμενος οὐκ ἔγνημεν, ἀφείσθω πάσης στρατείας, φιλανθρωπῶς ὁμοῦ <καὶ στρατηγικῶς> τὴν ἄδειαν εὐρισκόμενος, ἔνεκα δυοῖν· ἐνὸς μὲν ἵνα, ἐπειδὴ τὰ κατὰ πολέμους ἄδηλα, μὴ τὰ τῶν πονησάντων ἀταλαιπώρως ἄλλοι λαμβάνωσι· χαλεπὸν γὰρ ἔδοξεν εἶναι, τῶν ἰδίων τινὰ μὴ ἀπόνασθαι δυνηθῆναι, ἀλλ' οἰκοδομεῖν μὲν ἕτερον, ἐνοικεῖν δὲ ἄλλον, καὶ φυτεύειν μὲν τινα, τὸν δὲ μὴ φυτεύσαντα καρποῦσθαι, καὶ μνᾶσθαι μὲν ἄλλον, γαμεῖν δὲ τὸν μὴ μνώμενον, ὥς οὐ δεῖν ἀτελεῖς τὰς ἐλπίδας κατασκευάζειν τοῖς χρηστὰ τὰ κατὰ τὸν βίον προσδοκήσασιν· ἑτέρου δὲ ἵνα μὴ σῶματι στρατευόμενοι ταῖς ψυχαῖς ὑστερίζωσιν· ἀνάγκη γὰρ αὐτῶν τὴν διάνοιαν ἐκεῖ τετάσθαι πόθῳ τῆς ἀπολαύσεως ὧν ἀφελκύσθησαν· ὥς γὰρ οἱ πεινῶντες ἢ διψῶντες, ὅταν σιτίον ἢ ποτόν που παραφανῇ, διώκουσι καὶ ἐπιτρέχουσιν ἀμεταστρεπτί γλιχόμενοι μεταλαβεῖν, οὕτως οἱ περὶ νομίμου γυναικὸς ἢ οἰκίας ἢ χωρίου κτήσεως πονηθέντες καὶ ὅσον οὕτω τῇ ἐλπίδι νομίζοντες εἰς τὸν ἐκάστου τῆς χρήσεως ἀφίχθαι καιρὸν, ὅταν ἀφαιρεθῶσι τὴν ἀπόλαυσιν, σφαδάζουσιν, ὥς παρόντας μὴ παρεῖναι τῷ κρείττονι μέρει, ψυχῇ, δι' οὗ συμβαίνει κατορθοῦν ἢ τοῦναντίον. <sup>[5]</sup>

Virt 31 τούτους οὖν καὶ τοὺς ὁμοίους οὐκ οἶται δεῖν εἰς τὸν στρατιωτικὸν ἄγειν κατάλογον, ἀλλ' οἷς οὐδὲν προενηλυθὸς ὑποικουρεῖ πάθος, ὅπως ἐλευθέρους καὶ ἀφέτοις ὁρμαῖς ἀπροφασίστως τοῖς δεινοῖς ἐπαποδύωνται. καθάπερ γὰρ παντευχίας οὐδὲν ὄφελος ἀσθενεῖ σῶματι ἢ λελωβημένῳ, ἣν ἀδυνατοῦν ἀπορρίψει, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐρρωμένον σῶμα φθερεῖ τι κηραίνουσης πάθος ψυχῆς μὴ συνᾶδον τοῖς παροῦσιν. <sup>[5]</sup>

Virt 32 εἰς ἅπερ ἀπιδὼν οὐ μόνον λοχαγοὺς καὶ στρατιωτῶν ἕκαστον ἐπικρίνει, δοκιμάζων πῶς ἔχει πρὸς τε σώματος στρατιωτῶν ἕκαστον ἐπικρίνει, δοκιμάζων πῶς ἔχει πρὸς τε σώματος εὐεξίαν καὶ πρὸς εὐστάθειαν λογισμοῦ, σῶμα μὲν ἐξετάζων, εἰ ὁλόκληρον, εἰ ὑγιαῖνον ὅλον δι' ὅλων, εἰ τοῖς μέρεσι καὶ μέλεσι πᾶσιν εὖ ἡρμοσμένον πρὸς τὰς ἐπιβαλλούσας ἐκάστῳ σχέσεις τε καὶ κινήσεις, ψυχὴν δέ, εἰ θαρραλεότητος καὶ εὐτολμίας ἀνάπλεως, εἰ ἀκατάπληκτος καὶ μεστή φρονήσεως εὐγενοῦς, εἰ φιλότιμος καὶ ζωῆς ἀδόξου τὸν σὺν εὐκλείᾳ θάνατον προκρίνουσα. <sup>[5]</sup>

Virt 33 τούτων γὰρ ἕκαστον ἰδίᾳ καθ' αὐτό, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, δύνάμεις ἐστίν· ἀθρόα δ' εἰ συνέλθοιεν, ῥώμην ἅμαχόν τινα καὶ ἀνανταγώνιστον ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐπιδείξονται, κρατοῦντες ἀναιμωτὶ τῶν πολεμίων. τῶν δὲ λεχθέντων σαφεστάτην πίστιν αἱ ἱεραὶ βίβλοι περιέχουσιν.

Virt 34 ἔθνος πολυανθρωπότατόν ἐστιν Ἰσραῆλ, οἷς ὄνομα παλαιὸν ἦν Μαδιθηναῖοι. οὗτοι πρὸς Ἑβραίους φιλαπεχθημόνως ἔχοντες, οὐδενὸς ἔνεκα ἑτέρου μᾶλλον ἢ ὅτι τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον αἷτιον σέβουσι καὶ τιμῶσι τῷ ποιητῇ καὶ πατρὶ τῶν ὅλων προσκεκληρωμένοι, καὶ πάσας μὲν μηχανὰς τεχνάζοντες, πάσας δὲ πείρας καθιέντες, ἵνα ἀπὸ τῆς τοῦ ἐνὸς καὶ ὄντως ὄντος τιμῆς αὐτοὺς ἀποστήσωσι καὶ μεθαρμόσωνται πρὸς ἀσέβειαν ἐξ ὁσιότητος—οὕτως γὰρ περιέσεσθαι ῥαδίως ὑπελάμβανον—, ἐπειδὴ μυρία καὶ λέγοντες καὶ δρῶντες ἀπειρήκεσαν, ὥσπερ οἱ θανατῶντες ἐφ' ὧν ἀπογνῶσι σωτηρίας, καὶ τι τοιοῦτον ἐπινοοῦσι στρατήγημα. <sup>[10]</sup>

Virt 35 γυναικῶν τὰς περικαλλεστάτας μεταπεμψάμενοί φασιν αὐταῖς „ὁρᾶτε, ὥς ἀπερίληπτός ἐστιν ἡ τῶν Ἑβραίων πληθὺς. τῆς δὲ πληθύος ἐστὶν ἀργαλεώτερον ἐπιτείχισμα ἢ ὁμόνοια καὶ

συμφωνία τούτων· αἴτιον δὲ τῆς ὁμονοίας τὸ ἀνωτάτω καὶ μέγιστον ἢ περὶ τοῦ ἐνὸς θεοῦ δόξα, ἀφ’ ἧς οἷα πηγῆς ἐνωτικῇ καὶ ἀδιαλύτῳ φιλίᾳ κέχρηνται πρὸς ἀλλήλους. <sup>[5]</sup>

Virt 36 ἡδονῇ δ’ ἁλωτὸν ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα συνουσίᾳ τῇ πρὸς γυναῖκα. διαπρεπέσταται δ’ ἐστὲ καὶ φύσει μὲν ἀγωγὸν τὸ κάλλος, ἡ δὲ νεότης εἰς ἀκρασίαν εὐόλισθον.

Virt 37 ἐταιρήσεως ἢ μοιχείας ὀνόματα μὴ δείσῃτε ὥς αἰσχύνῃ ἐποίοντα, τὰς ἐκ τοῦ πράγματος ὠφελείας ἀντιτιθεῖσαι, δι’ ἃς τὰς ἐφ’ ἡμέραν ἀδοξίας μεθαρμόσεσθε εἰς ἀγήρω καὶ ἀτελεύτητον εὐκλειαν, τὰ μὲν σώματα ὅσα τῷ δοκεῖν προέμεναι, σοφισμα κατ’ ἐχθρῶν καὶ στρατήγημα, παρθένους δὲ τὰς ψυχὰς διαφυλάττουσαι, αἷς καὶ τὴν πρὸς τὸ μέλλον ἀγνείαν ἐπισφραγιεῖσθε. <sup>[5]</sup>

Virt 38 καὶ καινότερον ὁ πόλεμος οὗτος ἔξει κλέος διὰ γυναικῶν ἀλλ’ οὐ δι’ ἀνδρῶν κατορθωθείς· τὸ μὲν γὰρ ἡμέτερον, ὁμολογοῦμεν, γένος οὗ γενήσεται ἥττα, διὰ τὸ πᾶσι τοῖς εἰς μάχην τοὺς ἀντιπάλους ἐπικυδεστέρους εἶναι, τὸ δ’ ὑμέτερον παντελῶς τὴν νίκην οἶσει καί, τὸ μέγιστον ἀγαθόν, τὰς δίχα κινδύνων ἀριστείας ἀναιμωτὶ γάρ, μᾶλλον δὲ καὶ ἀκονιτί, κατὰ τὴν πρώτην φαντασίαν αὐτὸ μόνον ὀφθεῖσαι περιέσεσθε. <sup>[5]</sup>

Virt 39 “ ταῦτ’ ἀκούσασαι, καθαροῦ βίου μὴδ’ ὄναρ ἡσθημέναι, παιδείας ὀρθῆς ἄγευστοι, συναινοῦσιν, ἅτε πεπλασμένον ἦθος σωφροσύνης τὸν ἄλλον χρόνον καθυποκρινάμεναι, καὶ πολυτελέσιν ἐσθῇσι καὶ ὄρμοις καὶ οἷς ἄλλοις εἴωθε διακοσμεῖσθαι γυνὴ πᾶσιν ἀσκηθεῖσαι καὶ τὸ ἐκ φύσεως κάλλος εὐμορφότερον ταῖς ἐπιμελείαις ἀπεργασάμεναι—τὸ γὰρ ἀγώνισμα οὐ μικρὸν ἦν, θήρα νέων ἀθηράτων—εἰς τοῦμφανὲς προέρχονται. <sup>[5]</sup>

Virt 40 καὶ πλησίον γενόμεναι βλέμμασιν ἐταιρικοῖς καὶ στωμυλίᾳ λόγων καὶ σχέσεσι καὶ κινήσειν ἀκολάστοις δελεάζουσι τῆς νεότητος τὴν ὀλιγόφρονα μοῖραν, ἀνερμάτιστα καὶ ἀνίδρυτα ἦθη· καὶ διὰ τῆς τῶν σωμάτων αἰσχύνης ἀγκιστρευσάμεναι τὰς ψυχὰς τῶν συνελθόντων, ἐπὶ θυσίας ἀθύτους καὶ σπονδὰς ἀσυμβάτους καλέσασαι τῶν χειροκμήτων, ἀλλοτριοῦσι τῆς τοῦ ἐνὸς καὶ ὄντως ὄντος θεραπείας θεοῦ. <sup>[5]</sup>

Virt 41 τοῦτο διαπραξάμεναι τοῖς ἀνδράσιν εὐαγγελίζονται· καὶ ἔμελλον ἂν καὶ ἄλλους ἐπισπᾶσθαι τῶν μὴ σφόδρα βεβαίων, εἰ μὴ τοῦ πάθους λαβὼν οἶκτον ὁ εὐεργέτης καὶ ἴλεως θεὸς ἀνυπερθέτῳ κολάσει τῶν ἀπονοηθέντων—ἦσαν δὲ τέσσαρες πρὸς ταῖς εἴκοσι χιλιάδες— ὥσπερ ὑπὸ χειμάρρου κατακλυσθῆναι κινδυνεύσαντας ἀνεχαίτισε φόβῳ νουθετήσας. <sup>[5]</sup>

Virt 42 ὁ δὲ τοῦ ἔθνους ἡγεμῶν ἐπαντλῶν τοῖς ὡσὶ τὰ ὑπὲρ εὐσεβείας δόγματα καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ὑπηκόων τούτοις ἐπάγων ἐκ φυλῆς ἐκάστης χιλίους ἄνδρας ἀριστίνδην ἐπιλέξας καταλέγει, δίκας ἀναπράξων τῆς ἐνέδρας, ἣν ἐμηχανήσαντο διὰ τῶν γυναικῶν, ἐλπίσαντες μὲν ἅπασαν τὴν πληθὺν ἄνωθεν ἐξ ἄκρας ὁσιότητος καταβαλόντες διαφθεῖραι, μόνους δὲ τοὺς λεχθέντας δυνηθέντες. <sup>[5]</sup>

Virt 43 οἱ δὲ πρὸς πολλὰς μυριάδας ὀλίγος ἀριθμὸς ἀντιταχθέντες, ἐμπειρίαις ἅμα καὶ εὐτολμίαις χρώμενοι, καθάπερ αὐτός τις ἕκαστος ὁμιλος ὢν, καταφρονητικῶς πυκναῖς ἐπιτρέχοντες ταῖς φάλαγξι καὶ τοὺς ἐν ποσὶν ἀναιροῦντες ἡρήμουν τὰ βύζην συνεστηκότα στίφη καὶ ὅσα ἐφήδρευε πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν κενουμένων τάξεων, ὡς αὐτοβοεῖ πολλὰς μυριάδας καταστορέσαι καὶ μηδένα τῆς ἀντιταχθείσης νεότητος ἀπολιπέσθαι· κτείνουσι δὲ καὶ γυναῖκας τὰς συνεπιγραψαμένας ἀνδρῶν γνώμαις ἀνοσίοις, ζωγρήσαντες παρθένους, ἄκακον ἡλικίαν οἰκτισάμενοι. <sup>[5]</sup>

Virt 44 καὶ τοσοῦτον πόλεμον κατορθώσαντες οὐδένα τῶν ἰδίων ἀπέβαλον, ἀλλ’ ὅποσοι καὶ ὅποιοι προῆλθον εἰς τὴν μάχην ἐπανήσαν ἄτρωτοι καὶ ὀλόκληροι, μᾶλλον δέ, εἰ χρή τάληθες εἰπεῖν, μετὰ διπλασίου ῥώμης· ἡ γὰρ ἐκ τοῦ νικῆσαι χαρὰ τῆς προτέρας οὐκ ἐλάττονα τὴν ἰσχὺν ἀπειργάσατο.

- Virt 45 αἴτιον δὲ οὐδὲν ἦν τούτων ἕτερον ἢ τὸ σπουδάσαι φιλοκινδύνως τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνα ἄρασθαι, ἐν ᾧ καὶ προαγωνίζεται θεός, ἀήττητος ἐπικουρία, βουλὰς μὲν ἀγαθὰς ταῖς διανοαῖς ὑφηγούμενος, ἀλκὴν δὲ τοῖς σώμασι κραταιοτάτην ἐντιθεῖς.
- Virt 46 πίστις δὲ τῆς ἐκ θεοῦ συμμαχίας τό τε ὑπ' ὀλίγων πολλὰς μυριάδας ἀλῶναι καὶ τὸ μηδένα μὲν τῶν ἐχθρῶν διαφυγεῖν, μηδένα δὲ τῶν φίλων ἀναιρεθῆναι μήτε ἀριθμὸν μήτε σώματος δύναμιν ἐλαττωθέντων.
- Virt 47 ὅθεν ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς φησιν· ἐὰν δικαιοσύνην καὶ ὁσιότητα καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐπιτηδεύης, βίον ἀπόλεμον βιώσῃ καὶ εἰς ἅπαν εἰρηνικόν, ἢ ἐνστάντος πολέμου ῥαδίως τῶν ἐχθρῶν περικρατήσεις, θεοῦ στραταρχοῦντος ἀοράτως, ᾧ δι' ἐπιμελείας ἐστὶ τοὺς ἀγαθοὺς σῶζειν ἀνὰ κράτος.
- Virt 48 μὴτ' οὖν ἐὰν πολλὰς μυριάσιν ἐπιτρέχωσιν ὁ πεζὸς ὁμοῦ καὶ ἱππότης στρατὸς εὐοπλοῦντες μὴτε ἐὰν ἐρυμνὰ καὶ ἐπίμαχα προκαταλαβόμενοι χωρία τοποκρατῶσι μὴτε ἐὰν ἀφθόνοις παρασκευαῖς χορηγῶνται, καταπλαγεῖς δείσης, κὰν ἀπάντων ἀπορῆς ὧν ἄγουσι περιουσίαν ἐκεῖνοι, συμμαχῶν, ὅπλων, τόπων εὐκαιρίας, παρασκευῶν· ἐκεῖνα γὰρ ὥσπερ ὀλκάδα πεπληρωμένην παντοίων ἀγαθῶν πολλάκις ἐπιπεσὼν ἄνεμος ἐξαίφνης ἀνέτρεψε καὶ κατέλυσε, τοῖς δ' εὐτελέσι καὶ λυπροῖς ὥσπερ ἀστάχυσιν ἤδη μεμυκόσιν ἐξ αὐχμοῦ καὶ ἀνομβρίας ἐπιψεκάζων καὶ ἐπινίφων ὁ θεὸς τὰς σωτηρίους δυνάμεις ἐμπαρέσχεν ἀνεγερθῆναί τε καὶ τελειογονῆσαι. <sup>[5]</sup>
- Virt 50 ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι δεῖ τοῦ δικαίου καὶ ὁσίου περιέχεσθαι· οἷς μὲν γὰρ τὸ θεῖον ἔνσπονδον, ἄκρως εὐδαίμονες, οἷς δὲ ἐχθρόν, ἐσχάτως κακοδαίμονες. τοσαῦτα καὶ περὶ ἀνδρείας εἰς τὸ παρὸν ἀποχρῶντως λελέχθω. \*\*\* Περὶ φιλανθρωπίας. <sup>[5]</sup>
- Virt 51 (11) Τὴν δ' εὐσεβείας συγγενεστάτην καὶ ἀδελφὴν καὶ δίδυμον ὄντως ἐξῆς ἐπισκεπτέον φιλανθρωπίαν, ἥς ἐρασθεὶς ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἕτερος ὁ προφήτης τῶν νόμων—ὁδὸν γὰρ οἷα λεωφόρον ἄγουσαν ἐφ' ὁσιότητα ταύτην ἠπίστατο—τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἅπαντας ἤλειψε καὶ συνεκρότει πρὸς κοινωνίαν, παράδειγμα καλὸν ὥσπερ γραφὴν ἀρχέτυπον στηλιτεύσας τὸν ἴδιον βίον. <sup>[5]</sup>
- Virt 52 τὰ μὲν οὖν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄχρι γήρως εἰς ἐπιμέλειαν καὶ κηδεμονίαν ἑνὸς ἐκάστου καὶ πάντων ἀνθρώπων πεπραγμένα αὐτῷ δεδήλωται πρότερον ἐν δυοῖν συντάξεσιν, ἃς ἀνέγραψα περὶ τοῦ βίου Μωυσέως. ἑνὸς δὲ ἡ δυοῖν ὧν ἐπὶ τελευτῇ κατῴρωθεν ἄξιόν ἐστιν ἐπιμνησθῆναι· δείγματα γὰρ ἐστὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαστάτου καλοκάγαθίας, ἣν ἀσύγχυτον ἐνεσφραγίσατο τῇ ψυχῇ χαρακτηρί θείῳ τυπωθείῃ. <sup>[5]</sup>
- Virt 53 ἐπειδὴ γὰρ ἡ προθεσμία τῆς θνητῆς ζωῆς ἔμελλεν αὐτῷ περατοῦσθαι καὶ λογίοις ἀριδύλοις ἔγνω τὴν ἐνθὲνδε μετανάστασιν, οὐδένα τῶν ἄλλων ἢ βασιλέων ἢ ἰδιωτῶν ἐμιμήσατο, οἷς μία σπουδὴ τε καὶ εὐχὴ κληρονόμους παῖδας καταλιπεῖν, ἀλλὰ καίτοι πατὴρ γεγωνὶς δυοῖν υἱοῖν οὐδετέρῳ τὴν ἀρχὴν ἀπέλιπεν ἡττηθεὶς εὐνοίας συγγενικῆς καὶ πάθους φιλοικείου· καίτοι, εἰ καὶ τὰ τῶν τέκνων δι' ὑποψιῶν ἦν, ἀλλ' ἀδελφιδῶν γοῦν οὐκ ἠπόρει καλῶν κάγαθων, οἱ γέρας ἀρετῆς ἔσχον τὴν ἀνωτάτω ἱερωσύνην. <sup>[5]</sup>
- Virt 54 ἀλλ' ἴσως ἡ μεθέλκειν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς θείας λειτουργίας οὐκ ἔδοκίμασεν ἢ καὶ ὅπερ εἰκὸς ἐνενόησεν, ὅτι ἀμήχανον τοὺς αὐτοὺς δύνασθαι καλῶς ἀμφοῖν ἐπιτροπεύειν, ἱερωσύνης τε καὶ βασιλείας, ὧν ἡ μὲν ἐπαγγέλλεται θεοῦ θεραπείαν, ἡ δ' ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν. ἴσως δὲ καὶ κριτὴν αὐτὸν οὐκ ἠξίωσε γενέσθαι πράγματος μεγάλου· μέγιστον δ' ἐστὶ τὸν εὖ πεφυκότα πρὸς ἀρχὴν δοκιμάσαι καὶ σχεδὸν θείας δυνάμεως, ἥ μόνῃ καθορᾶν ἦθος ἀνθρώπου ῥάδιον. πίστις δὲ σαφεστάτῃ τοῦ δηλουμένου γένοιτ' ἂν ἥδε. <sup>[5]</sup>
- Virt 55

φίλος ἦν αὐτῷ καὶ γνώριμος σχεδὸν ἐκ πρώτης ἡλικίας γενόμενος, Ἰησοῦς ὄνομα, οὗ τὴν φιλίαν προϋξένησεν οὐδὲν τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰωθότων, ἀλλ' ἔρωσ ὁ οὐράνιος καὶ ἀκήρατος καὶ θεῖος ὄντως, ἐξ οὗ πᾶσαν ἀρετὴν φύεσθαι συμβέβηκεν· οὗτος ὁμωρόφιος καὶ ὁμοδίαίτος ἦν αὐτῷ, πλὴν ὁπότε ἐπιθειάσαντι καὶ χρησμοφδομένῳ προσταχθεῖ μόνωσις· ὑπηρετεῖ μέντοι καὶ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας ἀεὶ διαφερόντως τῷ πλήθει, μόνον οὐχ ὕπαρχος ὦν καὶ τὰ τῆς ἡγεμονίας συνδιοικῶν. <sup>[5]</sup>

Virt 56 ἀλλὰ καίτοι βάσανον ἀκριβῆ λαβὼν ἐκ μακρῶν χρόνων τῆς ἔν τε λόγοις καὶ ἔργοις καλοκάγαθίας αὐτοῦ καὶ—τὸ ἀναγκαιότατον. —εὐνοίας τῆς πρὸς τὸ ἔθνος, οὐδὲ τοῦτον ᾧ ἤθη χρῆναι καταλιπεῖν διάδοχον, δεδιὼς μὴ ποτε ψευδοδοξῇ νομίζων ἀγαθὸν τὸν οὐκ ὄντα πρὸς ἀλήθειαν, ἐπειδὴ τὰ κριτήρια τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης ἀμυδρὰ καὶ ἀβέβαιά πως εἶναι πέφυκεν. <sup>[5]</sup>

Virt 57 ὅθεν οὐ προπιστεύων ἑαυτῷ ποτνιαῖται καὶ καθικετεύει τὸν ἀοράτου ψυχῆς ἔφορον θεόν, ᾧ μόνῳ διάνοιαν ἔξεστιν ἀκριβῶς θεωρεῖν, ἀριστίνδην ἐλέσθαι τὸν ἐπιτηδεύτατον εἰς ἡγεμονίαν, ὃς οἷα πατὴρ ἐπιμελήσεται τῶν ὑπηκόων· καὶ τὰς καθαρὰς καὶ ὡς ἂν εἴποι τις τροπικώτερον παρθένους χεῖρας ἀνατείνας εἰς οὐρανὸν φησιν· „ἐπισκεψάσθω κύριος ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς πληθύος, εἰς ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν ποιμένα ὃς ἀνυπαιτίως ἀφηγήσεται, ἵνα μὴ γένηται σαθρὸν τὸ ἔθνος οἷα ποιμήνη σπορὰς ἀγελάρχην οὐκ ἔχουσα. <sup>[5]</sup>

Virt 59 “ καίτοι τίς οὐκ ἂν κατεπλάγη τῶν τότε τῆς εὐχῆς ἀκούσας, „τί φῆς“ εἰπὼν „ὦ δέσποτα; οὐκ εἰσὶ μέν σοι γνήσιοι παῖδες, οὐκ εἰσὶ δ' ἀδελφίδοι; μάλιστα μὲν τοῖς υἱοῖς—κληρονόμοι γὰρ οὗτοι φύσει πρῶτοι—κατάλιπε τὴν ἀρχήν, εἰ δ' ἀποδοκιμάζεις, τοῖς γοῦν ἀδελφίδοις.

Virt 60 εἰ δὲ καὶ τούτους ἀνεπιτηδεύους ὑπέιληφας τὸ ἔθνος προκρίνων τῶν συγγενεστάτων καὶ οἰκειοτάτων, ἀλλ' ἔστι γέ σοι φίλος ἄμεμπτος βάσανον ἀρετῆς τελείας δεδοκῶς σοι τῷ πανσόφῳ· τί δὴ τοῦτον, εἰ μὴ γένους ἀλλὰ καλοκάγαθίας ἢ αἵρεσίς ἐστιν, οὐκ ἀξιοῖς δοκιμάζειν;“ ἀλλ' ἀποφανεῖται ὅτι „πάντων μὲν κριτὴν ποιῆσθαι θέμις θεόν, διαφερόντως δὲ τῶν μεγάλων, ἐν οἷς τὸ εὖ γε ἢ χεῖρον μυρίους ὅσους εἰς εὐδαιμονίαν ἤγαγεν ἢ τούναντίον εἰς κακοδαιμονίαν.

Virt 61 μεῖζον δ' οὐδὲν ἀρχῆς, ἢ τὰ πόλεων καὶ χωρῶν ὅσα κατὰ πόλεμον ἢ κατ' εἰρήνην ἐπιτέτραπται· ὡς γὰρ πρὸς εὐπλοίαν ἀγαθοῦ καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἐπιστήμην δεῖ κυβερνήτου, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πρὸς εὐνομίαν ὑπηκόων τῶν ἐκασταχοῦ χρεία πανσόφου τινὸς ἡγεμόνος. <sup>[5]</sup>

Virt 62 σοφίαν δὲ πρεσβυτέραν οὐ μόνον τῆς ἐμῆς γενέσεως ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ κόσμου παντὸς οὔσαν οὔτε θέμις οὔτε δυνατὸν ἄλλῳ τῷ κρίνειν ἀλλ' ἢ τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἀδόλως καὶ καθαρῶς καὶ γνησίως αὐτῆς ἐρῶσιν.

Virt 63 ἐδιδάχθη δ' ἀπ' ἑμαυτοῦ μὴδ' ἄλλον τινὰ τῶν ἐπιτηδείων εἶναι δοκούντων εἰς ἀρχὴν δοκιμάσαι. τὴν γοῦν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν τῶν κοινῶν οὔτ' αὐτὸς ἐθέλοντῆς εἰλόμην οὔθ' ὑπ' ἄλλου τινὸς ἀνθρώπων χειροτονηθεὶς ἔλαβον, ἀλλὰ καὶ τοῦ θεοῦ χρησμοῖς ἐναργέσι καὶ λόγοις ἀριδύλοις ἐμφανῶς θεσπίζοντος καὶ προστάττοντος ἄρχειν ἀνεδυστόμητον ἰκετεύων καὶ ποτνιώμενος, εἰς τὸ μέγεθος ἀφορῶν τοῦ πράγματος, ἔως, ἐπειδὴ πολλάκις ἐκέλευε, δέισας ἐπειθάρχησα. <sup>[5]</sup>

Virt 64 πῶς οὖν οὐκ ἄτοπὸν ἐστὶ μὴ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν ἐπακολουθεῖν καὶ χρησάμενον ὅτ' ἔμελλον ἄρχειν δοκιμασθῇ θεῷ πάλιν ἐπ' αὐτῷ μόνῳ θέσθαι τὴν χειροτονίαν τοῦ διαδόχου, μὴ συνεφασαμένης ἀνθρωπίνης γνώμης, ἢ τὸ εἶκος συγγενέστερόν ἐστι τοῦ ἀληθοῦς, ἄλλως τε καὶ τῆς προστασίας οὐκ ἐπὶ τῷ τυχόντι ἔθνει γεννησομένης, ἀλλὰ πολυανθρωποτάτῳ μὲν τῶν ἀπανταχοῦ πάντων, ἐπάγγελμα δὲ ἐπαγγελλομένῳ μέγιστον, ἰκεσίαν τοῦ ὄντως ὄντος, ὃς ἐστὶ

ποιητῆς τῶν ὅλων καὶ πατήρ; ὅπερ γὰρ ἐκ φιλοσοφίας τῆς δοκιμωτάτης περιγίνεται τοῖς ὁμιληταῖς αὐτῆς, τοῦτο διὰ νόμων καὶ ἐθῶν Ἰουδαίοις, ἐπιστήμη τοῦ ἀνωτάτω καὶ πρεσβυτάτου πάντων αἰτίου, τὸν ἐπὶ τοῖς γεννητοῖς θεοῖς πλάνον ἀπωσαμένους· γεννητὸς γὰρ οὐδεὶς ἀληθεὶς θεός, ἀλλὰ δόξη μόνον, τὸ ἀναγκαιότατον ἀφηρημένος, ἀιδιότητα. <sup>[5]</sup>

Virt 65 “Τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον ἐναργέστατον δεῖγμα τῆς πρὸς ἅπαν τὸ ὁμόφυλον αὐτοῦ φιланθρωπίας καὶ πίστεως· ἕτερον δὲ τοῦ λεχθέντος οὐκ ἀποδέον.

Virt 66 ἐπειδὴ γὰρ ἀριστίνδην ὁ φοιτητῆς αὐτοῦ καὶ μιμητῆς τῶν ἀξιεράστων ἡθῶν Ἰησοῦς ἄρχων ἐδοκιμάσθη κριτηρίοις θείοις, οὐχ ὥσπερ ἄν ἕτερος ἐπὶ τῷ μὴ τοὺς υἱοὺς ἢ τοὺς ἀδελφιδοῦς αἰρεθῆναι κατήφησεν, ἀλλὰ ὑποπλησθεὶς ἀλέκτου χαρᾶς, ὅτι μελλήσοι τὸ ἔθνος ἐπιτρόπῳ χρῆσθαι τὰ πάντα ἀρίστῳ—καλὸν γὰρ κἀγαθὸν ἐξ ἀνάγκης ἥδει τὸν εὐάρεστον θεῷ—, λαβόμενος τῆς τούτου δεξιᾶς καὶ παραγαγὼν αὐτὸν εἰς ἡθροισμένον τὸ πλῆθος, μηδὲν περὶ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς εὐλαβηθεὶς, ἀλλὰ ταῖς ἀρχαίαις εὐφροσύναις νέας ἐτέρας προσειληφώς οὐ μόνον διὰ μνήμην τῶν πρότερον εὐπαθειῶν, αἷς κατακόρως διὰ παντὸς εἵδους ἀρετῆς ἐνετρύφησεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλειν ἀθανατίζεσθαι μεταβαλὼν ἐκ φθαρτοῦ βίου εἰς ἄφθαρτον, ἰλαραῖς ὄψεσιν ἐκ τῆς κατὰ ψυχὴν εὐθυμίας φαιδρὸς καὶ γεγηθώς φησιν· „ἔμοι μὲν ἀπαλλάττεσθαι καιρὸς ἤδη τῆς ἐν σώματι ζωῆς· ὁ δὲ τῆς ὑμετέρας ἐπιτροπῆς διάδοχος οὗτός ἐστιν αἰρεθεὶς ὑπὸ θεοῦ“· καὶ τὰ χρησθέντα λόγια τῆς δοκιμασίας εὐθὺς ἐπέειπεν, οἷς ἐπίστευσαν. <sup>[5]</sup>

Virt 69 καὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀποβλέψας ἀνδραγαθίζεσθαι παραινεῖ καὶ σφόδρα ἰσχύειν ἐν ταῖς εὐβουλίαις, ἀγαθὰς μὲν γνώμας εἰσηγούμενον, ἀνενδότοις δὲ καὶ ἐρρωμένοις λογισμοῖς τὰ γνωσθέντα καλῶς τελειοῦντα. καὶ ταῦτ’ ἔλεγεν ἴσως οὐ δεομένῳ παραινέσεως, ἀλλὰ τὸ φιλάλληλον καὶ φιλοεθνὲς πάθος οὐ στέγων, ὅφ’ οὗ τρόπον τινὰ κεντριζόμενος ἂ συνοίσειν ἐνόμιζεν ἀπεγύμνου. ἦν δὲ καὶ χρησμὸς αὐτῷ παρακαλέσαι τὸν διάδοχον καὶ εὐθαρσέστατον ἀπεργάσασθαι πρὸς τὴν τοῦ ἔθνους ἐπιμέλειαν, τὸ βάρος μὴ καταδείσαντα τῆς ἀρχῆς, ἵνα τοῖς ἔπειτα γένηται κανὼν καὶ νόμος ἅπασιν ἡγεμόσι πρὸς ἀρχέτυπον παράδειγμα Μωυσῆν ἀποβλέπουσι καὶ μηδεὶς φθονῇ βουλευμάτων ἀγαθῶν τοῖς διαδόχοις, ἀλλ’ ὑποθήκαις καὶ παραινέσεσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀλείφωσι καὶ συγκροτῶσι. <sup>[5]</sup>

Virt 71 δύναται γὰρ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παραίνεσις ἀναπεπτωκότας ταῖς γνώμαις ἐγεῖραι καὶ διάρασα εἰς ὕψος ἐπάνω τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων ἰδρύσασθαι φρόνημα γενναῖον καὶ ἀκατάπληκτον ἐνθεῖσα.

Virt 72 τὰ δὲ ἀρμόττοντα τοῖς τε ὑπηκόοις καὶ τῷ κληρονόμῳ τῆς ἡγεμονίας διαλεχθεὶς ἄρχεται τὸν θεὸν ὑμνεῖν μετ’ ὥδῃς, τελευταίαν αὐτῷ βίου τοῦ μετὰ σώματος εὐχαριστίαν ἀποδιδούς, ἀνθ’ ὧν ἀπὸ γενέσεως ἄχρι γήρως καιναῖς καὶ οὐ ταῖς ἐν ἔθει χάρισιν εὐηργετεῖτο· καὶ συναγαγὼν ἄθροισμα θεῖον, τὰ στοιχεῖα τοῦ παντὸς καὶ τὰ συνεκτικώτατα μέρη τοῦ κόσμου, γῆν τε καὶ οὐρανόν, τὴν μὲν θνητῶν ἐστίαν, τὸν δὲ ἀθανάτων οἶκον, ἐν μέσοις τὰς ὑμνωδίας ἐποιεῖτο διὰ παντὸς ἀρμονίας καὶ συμφωνίας εἵδους, ἵνα κατακούσωσιν ἄνθρωποι τε καὶ ἄγγελοι λειτουργοί, οἱ μὲν ὡς γνώριμοι, πρὸς τὴν τῆς ὁμοίας εὐχαρίστου διαθέσεως διδασκαλίαν, οἱ δ’ ὡς ἔφοροι θεασάμενοι κατὰ τὴν σφῶν ἐμπειρίαν, μή τι τῆς ὥδῃς ἐκμελές, καὶ ἅμα διαπιστοῦντες, εἴ τις ἄνθρωπος ὦν ἐνδεδεμένος σώματι φθαρτῷ δύναται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ τῶν ἄλλων ἀστέρων πανιέρῳ χορῷ μεμουσῶσθαι τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ θεῖον ὄργανον, τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν σύμπαντα κόσμον, ἀρμολύμενος. <sup>[5]</sup>

Virt 75 ταχθεὶς δ’ ἐν τοῖς κατὰ τὸν αἰθέρα χορευταῖς ὁ ἱεροφάντης ἀνεκεράσατο ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαρίστοις ὑμνωδίαις τὰ γνήσια πάθη τῆς πρὸς τὸ ἔθνος εὐνοίας, ἐν οἷς ἦσαν ἔλεγχοι παλαιῶν ἀμαρτημάτων, αἱ πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν νουθεσίαι καὶ σωφρονισμοί, παραινέσεις



αἱ πρὸς τὰ μέλλοντα διὰ χρηστῶν ἐλπίδων, αἷς ἐπακολουθεῖν ἀναγκαῖον αἷσια τέλη. Ὡς δ' ἐτέλεσε τὰς χορείας ὁσιότητι καὶ φιланθρωπία τρόπον τινὰ συνυφασμένας, ἤρξατο μεταβάλλειν ἐκ θνητῆς ζωῆς εἰς ἀθάνατον βίον κακ τοῦ κατ' ὀλίγον συνησθάνετο τῆς τῶν ἐξ ὧν συνεκέκρατο διαζεύξεως, τοῦ μὲν σώματος ὁστρέου δίκην <περιπεφυκότος> περιαιρουμένου, τῆς δὲ ψυχῆς ἀπογυμνουμένης καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἐνθένδε ποθοῦσης μετανάστασιν. <sup>[5]</sup>

Virt 77 εἴθ' ἐτοιμασάμενος τὰ πρὸς ἔξοδον οὐ πρότερον ἐστείλατο τὴν ἀποικίαν ἢ τὰς τοῦ ἔθνους φυλὰς ἀπάσας εὐχαῖς ἐναρμονίοις [ἀριθμῶ δώδεκα] γεῖραι διὰ τῆς τῶν φυλαρχῶν κατακλήσεως ἅς ὅτι τελεσφορηθήσονται πιστευτέον· ὃ τε γὰρ εὐξάμενος θεοφιλῆς ὃ τε θεὸς φιλάνθρωπος ὑπὲρ ὧν τε αἱ αἰτήσεις εὐπατρίδαι καὶ εὐγενεῖς τὴν ἀνωτάτω τεταγμένοι τάξιν, ὑπὸ στρατάρχη τῷ ποιητῇ πάντων καὶ πατρί. <sup>[5]</sup>

Virt 78 [αἰτήσεις δ' ἦσαν αἱ τῶν ἀληθινῶν ἀγαθῶν, οὐ μόνον ἐν τῷ θνητῷ ὅπως ὑπάρχωσιν αὐτοῖς βίῳ, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ ἄνετος τοῦ τῆς σαρκὸς δεσμοῦ γένεται ἡ ψυχή.

Virt 79 ] μόνος γὰρ Μωυσῆς τὴν πρὸς τὰ θεῖα, ὡς ἔοικεν, ἐξ ἀρχῆς τὸ σύμπαν ἔθνος ὑπολαβὼν ἔχειν ἀναγκαιοτάτην συγγένειαν, πολὺ γνησιωτέραν τῆς ἀφ' αἵματος, πάντων ἀγαθῶν ὧν δὴ ἀνθρωπίνη φύσις χωρεῖ κληρονόμον ἀπέφηνεν, ἃ μὲν αὐτὸς εἶχεν, ἐξ ἐτοίμου διδούς, ἃ δὲ μὴ κέκτητο, τὸν θεὸν ἱκετεύων παρασχεῖν, εἰδὼς τὰς τῶν χαρίτων αὐτοῦ πηγὰς ἀενάους μὲν οὔσας, οὐ πᾶσι δ' ἀνειμένας, ἀλλὰ μόνοις ἱκέταις· ἱκέται δ' εἰσὶν οἱ καλοκάγαθίας ἐρῶντες, οἷς ἀρύτεσθαι θέμις ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων πηγῶν διψῶσι σοφίας. Τὰ μὲν οὖν δείγματα τῆς τοῦ νομοθέτου φιλανθρωπίας καὶ κοινωνίας, ἣ ἐχρήσατο καὶ δι' εὐμοιρίαν φύσεως ἀγαθῆς κακ τῆς τῶν ἱερῶν λογίων ὑφηγήσεως, μεμνήνται. <sup>[5]</sup>

Virt 80 λεκτέον δὲ ἃ καὶ τοῖς ἔπειτα διετάξατο, εἰ καὶ μὴ πάντα—οὐ γὰρ ῥάδιον—, τὰ γοῦν ἀγχίσπορα καὶ ἐγγυτάτω τῶν ἐκείνου βουλευμάτων.

Virt 81 τὸ γὰρ ἐπιεικὲς καὶ ἡμερον οὐκ ἐν ταῖς πρὸς ἀνθρώπους αὐτὸ μόνον ἰδρύεται κοινωνίαις, ἀλλ' ἐπιδαψιλευόμενος ἀναχεῖ πλουσίως αὐτὸ καὶ τείνει πρὸς τε τὰς τῶν ἀλόγων ζώων φύσεις καὶ πρὸς τὰς τῶν ἡμέρων δένδρων ιδέας. ἃ δὲ περὶ ἐκάστων ἐνομοθέτησε, λεκτέον ἐν μέρει τὴν ἀρχὴν ποιησάμενον ἀπ' ἀνθρώπων. Ἀπαγορεύει τοίνυν ἀδελφῷ δανεῖζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φύντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ἂν ἀστὸς καὶ ὁμόφυλος ἦ, τόκους ἐπὶ χρήμασιν οὐ δικαίων ἐκλέγειν ὡς ἀπὸ θρεμμάτων ἔγγονα. <sup>[5]</sup>

Virt 83 καὶ προτρέπει μὴ διὰ τοῦτ' ἀναδύεσθαι καὶ συμβάλλειν ὀκνηρότερον, ἀλλ' ἀνειμέναις χερσὶ καὶ γνώμαις μάλιστα μὲν χαρίζεσθαι τοῖς δεομένοις, λογιζομένους ὅτι καὶ ἡ χάρις τρόπον τινὰ δάνειόν ἐστιν, ἀποδοθησόμενον ἐν καιρῷ βελτίονι <ἄνευ> ἀνάγκης ἐκουσίῳ διαθέσει τοῦ λαβόντος, εἰ δὲ μὴ βούλονται δωρεῖσθαι, κιχράναι γοῦν ἐτοιμότατα καὶ προθυμότατα, μηδὲν ἕξω τῶν ἀρχαίων ἀποληψομένους. <sup>[5]</sup>

Virt 84 οὕτως γὰρ οὐθ' οἱ πένητες ἔμελλον ἀπορώτεροι γίνεσθαι, πλείονα ὧν ἔλαβον εἰσφέρειν ἀναγκαζόμενοι, οὐθ' οἱ συμβάλλοντες ἀδικεῖσθαι, ἃ προήκαντο μόνον κομιζόμενοι· καίτοι γε οὐ μόνον· σὺν γὰρ τοῖς ἀρχαίοις ἀντὶ τόκων οὐς λαβεῖν οὐκ ἠξίωσαν ἐπεισφέρονται τὰ κάλλιστα καὶ τιμιώτατα τῶν ἐν ἀνθρώποις, ἡμερότητα, κοινωνίαν, χρηστότητα, μεγαλόνοιαν, εὐφημίαν, εὐκλειαν· οἷς τίς κτήσις ἐφάμιλλος; ἀπορώτατος μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς ἀναφανέεται κατὰ σύγκρισιν μιᾶς ἀρετῆς· τοῦ μὲν γὰρ ὁ πλοῦτος ἄψυχος ἐν ταμείοις καὶ μυχοῖς γῆς κατορωρυγμένος, ἀρετῆς δ' ἐν ψυχῇ τῷ ἡγεμονικῷ μεταποιεῖται δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ καθαρώτατον τῆς οὐσίας, οὐρανός, καὶ ὁ γεννητὴς τῶν συμπάντων θεός. <sup>[5]</sup>

Virt 85 ἔτι τοίνυν τὴν ὀβολοστατῶν καὶ τοκογλύφων εὐπορον ἀπορίαν ἐν λόγῳ θετέον τῶν πολυχρύσων δοκούντων εἶναι βασιλέων οὐδ' ὄναρ ἐωρακότων τὸν βλέποντα πλοῦτον; εἰσὶ δ'

οἱ τοσαύτῃ κέχρηνται μοχθηρίας ὑπερβολῇ, ὥστε οὐκ ἔχοντες ἀργύριον τροφὰς δανείζουσιν ὡς πλείους ὧν ἔδοσαν αὐθις κομιζόμενοι.

Virt 86 ταχύ γ' ἂν οὗτοι μεταιτοῦσιν ἔρανον παράσχοιεν λιμὸν ἐν εὐθηνίᾳ καὶ εὐετηρίᾳ κατασκευάζοντες καὶ τὴν ἀθλίων ἀνθρώπων γαστρὸς ἔνδειαν προσοδευόμενοι καὶ μόνον οὐκ ἐπὶ τρυτάνης ἰσάντες σιτία καὶ ποτά, μὴ κατέλκη ῥοπή. <sup>[5]</sup>

Virt 87 τοῖς οὖν μεθέξουσιν τῆς καθ' αὐτὸν ἱερᾶς πολιτείας ἀναγκαίως παραγγέλλει τὰς ιδέας τῶν τοιούτων πόρων ἐκτρέπεσθαι· δουλοπρεποῦς γὰρ καὶ σφόδρα ἀνελευθέρου ψυχῆς τὰ ἐπιτηδεύματα μεταβελικυίας εἰς ἀγριότητα καὶ θηρίων φύσιν. Ἐν τῇ τῶν εἰς φιλάνθρωπίαν τεινόντων παράγγελμα κάκεῖνο διατάττεται, μισθὸν πένητος αὐθημερὸν ἀποδιδόναι, οὐ μόνον ὅτι τὴν χρεῖαν ἐφ' ἣν παρελήφθη παρασχόντα δίκαιον ἦν τὸν ἐπὶ τῇ ὑπηρεσίᾳ μισθὸν ἀνυπερθέτως ἀπολαβεῖν, ἀλλ' ὅτι καί, ὡς εἶπόν τινες, ἐφημερόβιος ὧν ὁ χειροτέχνης ἢ ἀχθοφόρος, ὅλῳ τῷ σώματι κακοπαθῶν ὑποζυγίου τρόπον, ἐπὶ τῷ μισθῷ τέθεται τὴν ἐλπίδα· ὃν εἰ μὲν εὐθὺς κομίσαιτο, γήθει καὶ ῥώννυται πρὸς τὴν ἐπιούσαν προθυμίᾳ διπλασίονι ἐργασόμενος, εἰ δὲ μὴ κομίσαιτο, πρὸς τῷ σφόδρα ἄχθεσθαι καὶ τοὺς τόνους ὑπὸ λύπης ἐκλυθεῖς ἀναπέπτωκεν, ὡς ἀδυνατεῖν πρὸς τὰ ἐν ἔθει τῶν ἔργων ἀπαντᾶν. <sup>[10]</sup>

Virt 89 Ὡς φησί· δανειστής μὴ ἐπεισίτω χρεωστῶν οἰκίαις ἐνέχυρόν τι καὶ ῥύσιον ἐπὶ τῷ δανείῳ μετὰ βίας ληψόμενος, ἀλλ' ἐν προθύροις ἔξω παρεστὼς ἀναμενέτω κελεύων ἡσυχῇ προφέρειν. οἱ δέ, ἂν ἔχωσι, μὴ ἀναδύεσθωσαν, εἴ γε ἀρμόττει τὸν μὲν μὴ τῷ δύνασθαι καταχρῆσθαι πρὸς τὸ αὐθαδέστερον ἐφ' ὅβρει τῶν δανεισαμένων, τοὺς δὲ πρὸς ὑπόμνησιν τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἀποδόσεως ἄξια παρέχειν ἐνέχυρα. Τίς γε μὴν οὐκ ἂν ἀγάσαιο τοῦ περὶ τοὺς θεριστὰς ἢ τρυγητὰς διατάγματος; κελεύει γὰρ ἐν μὲν τῷ ἀμήτῳ μήτε τὰ ἀποπίπτοντα τῶν δραγμάτων ἀναιρεῖσθαι μήτε πάντα τὸν σπόρον κεῖρειν, ἀλλ' ὑπολείπεσθαι τι τοῦ κλήρου μέρος ἄτμητον, ἅμα μὲν τοὺς εὐπόρους μεγαλόφρονας καὶ κοινωνικοὺς κατασκευάζων ἐκ τοῦ τι προῖέναι τῶν ἰδίων καὶ μὴ πᾶσι προσκεχηνέναι καὶ πάντα συμφορεῖν καὶ συγκομίζειν οἴκαδε θησαυροφυλακῆσοντας, ἅμα δὲ τοὺς πένητας εὐθυμοτέρους ἀπεργαζόμενος· ἐπειδὴ γὰρ κτημάτων ἰδίων ἀποροῦσιν, ἐφίησιν αὐτοῖς εἰς τὰ τῶν ὁμοφύλων εἰσιέναι κακὰ τῶν ὑπολειφθέντων ὡς οἰκείων ἀμᾶν. <sup>[5]</sup>

Virt 91 ἐν δὲ καιρῷ τῆς ὁπώρας πάλιν δρεπομένοις κληρούχοις προστάττει μήτε ῥώγας ἀποπιπτούσας συλλέγειν μήτε ἐπανατρυγᾶν ἀμπελῶνας. τὰ δ' αὐτὰ καὶ τοῖς ἐλαιαλογοῦσι διατάττεται, καθάπερ φιλοστοργότατος καὶ δικαιοτάτος πατήρ οὐχὶ ταῖς αὐταῖς εὐπραγίαις κεχρημένων παίδων, ἀλλὰ τῶν μὲν ἐν περιουσίᾳ ζώντων, τῶν δ' εἰς ἀπορίαν ἐσχάτην περιηκόντων, οὓς ἐλεῶν καὶ οἰκτεῖρων ἐπὶ τὰ κτήματα τῶν ἀδελφῶν καλεῖ μεθέξοντας ὡς ἰδίων τῶν ἀλλοτρίων, οὐκ ἀναισχύντως ἀλλ' εἰς ἐπανάρθωσιν ἐνδείας, καὶ οὐ μόνον καρποῦ μετουσίας ἀλλὰ καὶ κτημάτων ὅσα τῷ δοκεῖν. <sup>[5]</sup>

Virt 92 εἰσὶ δ' οἱ οὕτως ῥυπῶσι τὰς διανοίας προστετηκότες ἀργυρισμῷ καὶ δυσθανατῶντες περὶ πᾶσαν ιδέαν κέρδους, τὸ πόθεν ἂν γένοιτο μὴ σκεπτόμενοι, ὥστε ἐπανατρυγῶσι μὲν τοὺς ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, τὴν δὲ κριθοφόρον καὶ σιτοφόρον γῆν ἀναθερίζουσι, τὴν δουλοπρεπῇ καὶ ἀνελεύθερον μικροψυχίαν αὐτῶν ἐλέγχοντες καὶ ἅμα ἀσεβοῦντες. <sup>[5]</sup>

Virt 93 ὀλίγα μὲν γὰρ αὐτοῖς τῶν εἰς γεωργίαν παρέσχον, τὰ δὲ πλεῖστα καὶ ἀναγκαιότατα τῶν εἰς καρποφορίαν καὶ εὐγονίαν ἢ φύσις, καιρίους ὑετούς, ἀέρος εὐκρασίας, τὰς τιθηνοὺς τῶν φυομένων συνεχεῖς καὶ μαλακὰς δρόσους, ζωτικωτάτας αὔρας, ὥρων τῶν ἐτησίων ἀζημίους γενέσεις, ὡς μήτε θέρος περιφλέγοι μήτε κρυμὸς περιψύχοι μήτ' ἔαρος καὶ μετοπώρου τροπαὶ βλάπτοιεν τὰ γεννώμενα. καὶ ταῦτ' εἰδότες καὶ ὁρῶντες ἀεὶ τὴν φύσιν τελεσιουργοῦσαν καὶ πλουσίαις χάρισι δωρουμένην ὅμως τὰς ἐκείνης εὐεργεσίας σφετερίζεσθαι τολμῶσι καὶ ὡς

αὐτοὶ πάντων αἴτιοι μεταδιδόασιν οὐδενὸς οὐδενί, μισανθρωπίαν ὁμοῦ καὶ ἀσέβειαν ἀσκοῦντες. <sup>[5]</sup>

Virt 94 οὕς, ἐπειδὴ γινώμαις ἐκουσίους ἀρετὴν οὐ διεπόννησαν, ἄκοντας νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει νόμοις ἱεροῖς, οἷς ὁ μὲν σπουδαῖος ἐθελοντής, ὁ δὲ μοχθηρὸς ἄκων πειθαρχεῖ. Κελεύουσιν οἱ νόμοι δεκάτας μὲν ἀπὸ τε σίτου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ θρεμμάτων ἡμέρων καὶ ἐρίων ἀπάρχεσθαι τοῖς ἱερωμένοις, ἀπὸ δὲ τῆς κατ' ἀγροὺς ὁπώρας καὶ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων κατὰ τὸ ἀνάλογον τῆς κτήσεως ἐν ταλάροις πλήρῃσι κομίζειν σὺν ῥδαῖς εἰς τὸν θεὸν πεποιημέναις, ἃς ἀναγράφους στηλιτεύουσιν αἱ ἱερώταται βίβλοι, καὶ προσέτι βοῶν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶν τὰ πρωτότοκα μὴ ὥσπερ ἴδια κατατάττειν ἐν ταῖς ἀγέλαις, ἀλλὰ καὶ ταῦτα νομίζειν ἀπαρχάς, ὅπως ἐξεθιζόμενοι τῇ μὲν τιμᾷ τὸ θεῖον τῇ δὲ μὴ πάντα κερδαίνειν εὐσεβεία καὶ φιланθρωπία ταῖς ἀρετῶν ἡγεμονίῃσιν ἐπικοσμώνται. <sup>[5]</sup>

Virt 96 Πάλιν ἐὰν ἴδῃς, φησί, τινὸς τῶν οἰκείων ἢ φίλων ἢ συνόλως ὧν οἶδας ἀνθρώπων ὑποζύγιον ἐν ἐρημίᾳ πλανώμενον, ἀπαγαγὼν ἀπόδος· κἂν ἄρα τύχη μακρὰν ἀφεστὼς ὁ δεσπότης, μετὰ τῶν σαυτοῦ διαφύλαξον, ἄχρις ἂν ἐπανελθὼν κομίσῃται παρακαταθήκην ἣν οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἦν αὐτὸς ἐξευρὼν ἔνεκα φυσικῆς κοινωνίας ἀποδίδως. Τὰ δὲ περὶ τοῦ ἐβδόμου ἔτους νομοθετηθέντα, καθ' ὃ δεῖ τὴν μὲν χώραν ἀνίσσθαι πᾶσαν ἀργὴν ἀφιεμένην, τοὺς δὲ πένητας ἀδεῶς τοῖς τῶν πλουσίων χωρίοις ἐπιβατεύειν δρεψομένους τὸν ἀπαυτοματισθέντα καρπὸν, δώρημα φύσεως, ἃρ' οὐ χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα; ἔξαetiάν, φησὶν, ἀπολαύετωσαν οἱ κτήτορες ἀνθ' ὧν ἐκτήσαντο καὶ ἐγεωπόννησαν, ἕνα δὲ ἐνιαυτὸν ἔβδομον οἱ ἀκτήμονες καὶ ἀχρήματοι, μηδενὸς τῶν κατὰ γεωργίαν ἐπιτελεσθέντος· ἄδικον γὰρ ἦν, ἑτέρους μὲν πονεῖν, ἑτέρους δὲ καρποῦσθαι· ἀλλ' ἵνα τρόπον τινὰ τῶν χωρίων ἀδεσπότην ἐαθέντων, μὴ συνεφασαμένης γεωργίας, ἄρτια καὶ πλήρεις αἱ χάριτες ἐκ θεοῦ μόνου γίνονται προαπαντῶσαι τοῖς δεομένοις. <sup>[5]</sup>

Virt 99 τί δ' ὅσα περὶ τοῦ πεντηκοστοῦ ἐνιαυτοῦ διατέτακται, οὐχὶ πᾶσαν ὑπερβάλλει φιланθρωπίαν; καὶ τίς οὐκ ἂν εἴποι τῶν μὴ χεῖλεσιν ἄκροις ἀπογευσασμένων τῆς νομοθεσίας, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἐστιαθέντων καὶ ἐντροφησάντων ἡδίστοις ἅμα καὶ καλλίστοις δόγμασιν; ἐπιτελεῖται μὲν γὰρ ἂ καὶ τῷ ἐβδόμῳ, προσεῖληφε δὲ ἔτι μείζονα, ἀνάληψιν τῶν ἰδίων κτημάτων, ἃ διὰ καιροῦς ἀβουλήτους παρεχώρησαν ἑτέροις· οὔτε γὰρ παγκτησίαν ἔχειν τῶν ἀλλοτρίων ἐφήσι, τὰς εἰς πλεονεξίαν ἐπιφράττων ὁδοὺς ἔνεκα τοῦ στεῖλαι τὴν ἐπίβουλον καὶ πάντων κακῶν αἰτίαν ἐπιθυμίαν, οὔτε τοὺς κληρούχους εἰς ἅπαν ῥήθη χρῆναι τῶν οἰκείων ἀποστερεῖσθαι, πενία διδόντας δίκας, ἣν κολάζεσθαι μὲν οὐ θέμις, ἐλεεῖσθαι δὲ ἀναγκαῖον. <sup>[5]</sup>

Virt 101 ἔστι δὲ καὶ ἄλλα μυρία τῶν ἐν μέρει διατεταγμένων πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα, ὧν ἀποχρώντως ἐν ταῖς προτέραις συντάξεσιν ἐπιμνησθεὶς ἀρκεσθήσομαι τοῖς ἀρτίως εἰρημένοις, ἃ δείγματος ἔνεκα καιρίως προσπαρέλαβον. Νομοθετήσας δὲ περὶ τῶν ὁμοεθνῶν καὶ τοὺς ἐπηλύτας οἶται δεῖν προνομίας τῆς πάσης ἀξιοῦσθαι, γενεὰν μὲν τὴν ἀφ' αἵματος καὶ πατρίδα καὶ ἔθνη καὶ ἱερὰ καὶ ἀφιδρύματα θεῶν γέρα τε καὶ τιμὰς ἀπολελοιπότας, καλὴν δ' ἀποικίαν στειλαμένους τὴν ἀπὸ τῶν μυθικῶν πλασμάτων πρὸς τὴν ἀληθείας ἐνάργειαν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ ἐνὸς καὶ ὄντως ὄντος θεοῦ. <sup>[5]</sup>

Virt 103 κελεύει δὴ τοῖς ἀπὸ τοῦ ἔθνους ἀγαπᾶν τοὺς ἐπηλύτας, μὴ μόνον ὡς φίλους καὶ συγγενεῖς ἀλλὰ καὶ ὡς ἑαυτούς, κατὰ τε σῶμα καὶ ψυχὴν, <κατὰ μὲν σῶμα> ὡς οἷόν τε κοινοπραγοῦντας, κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν τὰ αὐτὰ λυπουμένους τε καὶ χαίροντας, ὡς ἐν διαιρετοῖς μέρεσιν ἐν εἶναι ζῶον δοκεῖν, ἀρμοζομένης καὶ συμφυεῖς ἀπεργαζομένης τῆς κατ' αὐτὸ κοινωνίας. <sup>[5]</sup>

Virt 104

οὐκέτ' ἂν εἴποιμι περὶ σιτίων καὶ ποτῶν καὶ ἐσθῆτος καὶ τῶν ἄλλων ὅσα περὶ δίαιταν καὶ τὰς ἀναγκαίᾳς χρείας, ἃ τοῖς ἐπηλύτοις δίδωσιν ὁ νόμος παρὰ τῶν αὐτοχθόνων· ἔπεται γὰρ ταῦτα πάντα θεσμοῖς τοῖς τῆς εὐνοίας τοῦ στέργοντος ὁμοίως [ἀγαπῶντος] τὸν ἐπήλυτον ὡς ἑαυτόν. Ἔτι τοίνυν ἐπιτείνων καὶ ἐπελαύνων ὀλκὸν φύσει πρᾶγμα, φιланθρωπίαν, διατάττεται καὶ περὶ μετοίκων, ἀξιῶν τοὺς μετανάστας ἐν καιροῖς γενομένους ἀπονέμειν τινὰ τοῖς ὑποδεξαμένοις τιμὴν, εὖ μὲν πεποιηκόσι καὶ φιλοξένως προσενεχθεῖσι πᾶσαν, εἰ δὲ μηδὲν ἔξω τῆς ὑποδοχῆς παράσχοιεν, μετριωτέραν· τὸ γὰρ ἐνορμίσασθαι πόλει μηδὲν προσηκούσῃ, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ ἐπιβῆναι ἐδάφους αὐτὸ μόνον ἀλλοτρίου καθ' αὐτὸ δωρεὰ τίς ἐστιν ἀποχρῶσα τοῖς μὴ δυναμένοις τὴν ἰδίαν οἰκεῖν. <sup>[5]</sup>

Virt 106 ὁ δέ γε προσυπερβάλλων τοὺς ἐπιεικειᾶς ὅρους αὐτῆς οἶεται δεῖν καὶ τοῖς κακῶς πεποιηκόσι τῶν ξενοδόχων μὴ μνησικακεῖν, εἰ καὶ μὴ τὰς πράξεις, ὄνομα γοῦν ἔχουσι φιλάνθρωπον. ἄντικρυς γοῦν φησιν· „οὐ βδελύξῃ Αἰγύπτιον, ὅτι πάροικος ἐγένου κατ' Αἴγυπτον“ (Deut. 23, 7). καίτοι τί κακὸν παρέλιπον οἱ Αἰγύπτιοι, ὃ μὴ τῷ ἔθνει προσετρίψαντο, νέα παλαιοῖς συνυφαίνοντες αἰεὶ κεκαινουργημέναις ἐπινοίαις εἰς ὠμότητα; ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν ἐδέξαντο τὰς πόλεις οὐκ ἀποκλείσαντες οὐδὲ τὴν χώραν ἄβατον τοῖς ἥκουσι παρασκευάσαντες, ἐχέτωσαν προνομίαν, φησί, τῆς ὑποδοχῆς τὸ ἐνσπονδον· κἂν εἴ τινες ἐθελήσειαν αὐτῶν μεταλλάξασθαι πρὸς τὴν Ἰουδαίων πολιτείαν, οὐχ ὡς ἐχθρῶν παῖδας ἀσυμβάτως σκορακιστέον, ἀλλ' οὕτως προσεκτέον, ὡς τρίτην γενεὰν καλεῖν τε εἰς ἐκκλησίαν (ibid.

Virt 108 ν. 8) καὶ μεταδιδόναι λόγων θείων, οἷς θέμις καὶ τοὺς αὐτόχθονας καὶ εὐπατρίδας ἱεροφαντεῖσθαι. Ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῶν ὑποδεξαμένων [πρὸς] τοὺς μετοίκους νομοθετεῖ χρηστὰ δ' ἕτερα καὶ μεστὰ ἡμερότητος ὑπὲρ πολεμίων. <sup>[5]</sup>

Virt 109 ἀξιοῖ γὰρ αὐτούς, κἂν ἐπὶ θύραις ὧσιν ἤδη τοῖς τείχεσιν ἐφεστῶτες ἐν ταῖς πανοπλίαις καὶ τὰς ἐλεπόλεις ἐφιστάντες, μήπω νομίζεσθαι πολεμίους, ἄχρις ἂν αὐτοὺς ἐπικηρυκευσάμενοι προκαλέσωνται πρὸς εἰρήνην, ἵν' εἰ μὲν ἐνδοῖεν, τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εὖροιεν, φιλίαν, εἰ δὲ ἀπειθέστερον ἐναντιοῖντο, συμμαχίαν τὴν τοῦ δικαίου προσειληφότες ἐλπίδι νίκης ἐπίωσι πρὸς ἄμυναν. <sup>[5]</sup>

Virt 110 ἦν μέντοι καὶ ἐκ προνομῆς εὐμόρφου γυναικὸς εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθῃς, μὴ ὡς αἰχμαλώτῳ, φησίν, ἐναπερύγῃς τὸ πάθος, ἀλλ' ἡμερώτερον οἰκτισάμενος τῆς μεταβολῆς ἐπικουφίσον τὴν συμφορὰν, μεθαρμοσάμενος πάντα πρὸς τὸ βέλτιον.

Virt 111 ἐπικουφιεῖς δὲ τὰς μὲν τῆς κεφαλῆς τρίχας ἀποκείρας, περιελὼν δὲ ὄνυχας, ἀπαμφιάσας δὲ τὴν ἐσθῆτα ἦν ἔχουσα ἐζωγρήθη, τριάκοντα δὲ ἡμέρας ἀνεῖς καὶ ἐπιτρέψας αὐτῇ πενθῆσαι καὶ ἀποδακρῦσαι μετὰ ἀδείας πατέρα καὶ μητέρα καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους, ὧν ἀπεζεύχθη τεθνεώτων ἢ θανάτου χεῖρους ὑπομενόντων τὰς ἐν δουλείᾳ συμφορὰς μετὰ δὲ ταῦτα ὡς γαμετῇ νόμῳ συνέρχου. <sup>[5]</sup>

Virt 112 τὴν γὰρ μέλλουσαν εὐνῆς ἀνδρὸς ἐπιβήσεσθαι, μὴ κατὰ μισθαρνίαν ὡς ἐταίραν τὸ τῆς ὥρας ἄνθος καπηλεύουσιν ἀλλ' ἢ δι' ἔρωτα τοῦ συνιόντος ἢ διὰ τέκνων γένεσιν, ὅσιον θεσμῶν τῶν ἐπὶ τελείοις γάμοις ἀξιοῦσθαι.

Virt 113 πάνυ καλῶς διαταξάμενος ἕκαστα· πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ εἶασεν ἀχάλινον φέρεσθαι τὴν ἐπιθυμίαν ἀπαυχενίζουσιν, ἀλλ' ἐστείλατο τὸ σφοδρὸν αὐτῆς ἡμέρας τριάκοντα χαλάσας. δεύτερον δὲ τὸν ἔρωτα βασανίζει, πότερον ἐπιμανῆς καὶ ἀψίκορος καὶ ὅλος τοῦ πάθους ἐστὶν ἢ μετέχει τῆς καθαρωτέρας ιδέας, ἀνακεκραμένου λογισμοῦ· λογισμὸς γὰρ πεδήσει τὴν ἐπιθυμίαν οὐδὲν ὑβριστικὸν ἐάσας αὐτὴν ἐξεργάσασθαι, ἀλλὰ τὴν μηνιαίαν προθεσίαν ἐπισχεῖν. <sup>[5]</sup>

Virt 114

τρίτον δὲ ἔλεεῖ τὴν αἰχμάλωτον, εἰ μὲν παρθένος ἐστίν, ὅτι γονεῖς οὐκ ἐγγυῶσι τὴν εὐκταιοτάτην ἀρμοζόμενοι σύνοδον, εἰ δὲ χήρα, διότι τοῦ κουριδίου στερομένη πεῖραν ἑτέρου μελλήσει λαβεῖν, καὶ ταῦτ' ἐπανατειναμένου τὸν δεσποτικὸν φόβον, κἂν ἰσότητα ἐπιτηδεύῃ· τὸ γὰρ ὑπακοῦον αἰεὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος, κἂν ἡμερώτερον ᾗ, δέδιεν ἰσχύν. <sup>[5]</sup>

Virt 115 ἔαν δέ τις τῆς ἐπιθυμίας ἀποπληρωθεὶς καὶ διακορῆς γενόμενος μηκέτι κοινωνεῖν ὁμιλίας ἀξιοῖ τῆς πρὸς τὴν αἰχμάλωτον, οὐ ζημιοῖ μᾶλλον αὐτὸν ἢ νοθετεῖ καὶ σωφρονίζει πρὸς βελτίωσιν ἡθῶν· κελεύει γὰρ μήτε πιπράσκειν μήτ' ἔτι δούλην ἔχειν, ἀλλὰ χαρίζεσθαι μὲν ἐλευθερίαν αὐτῇ, χαρίζεσθαι δὲ καὶ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας ἀπαλλαγὴν ἀδεᾶ, ὥς μὴ γυναικὸς ἑτέρας ἐπεισελθούσης ἐξ ἔριδος, οἷα φιλεῖ, κατὰ ζηλοτυπίαν πάθῃ τι τῶν ἀνηκέστων, ἅμα καὶ τοῦ δεσπότητος καινότεροις φίλτροις ὑπηγμένου καὶ τῶν παλαιότερων ἀλογοῦντος. Ἔτερα δ' ἐφ' ἑτέροις ἐπαντλῶν ὥσὶ φιληκόοις εἰς ἡμερότητα προστάττει, κἂν ἐχθρῶν ὑποζύγια ἀχθοφοροῦντα τῷ βάρει πιεσθέντα προπέσῃ, μὴ παρελθεῖν, ἀλλὰ συνεπικουφίσαι καὶ συνεγεῖραι, πόρρωθεν ἀναδιδάσκων τὸ μὴ τοῖς ἀβουλήτοις τῶν ἐχθρανάντων ἐφήδεσθαι, βαρύμηνι πάθος ἐπιχαιρεκακίαν εἰδώς, ἀδελφὸν ὁμοῦ καὶ ἀντίπαλον φθόνου, συγγενὲς μὲν ὅτι ἐκ πάθους ἐκάτερον καὶ γένοιτ' ἂν ἅμφω περὶ τῶν αὐτῶν προσερχόμενα καὶ μόνον οὐ κατακολουθοῦντα ἀλλήλοις, ἀντίπαλον δὲ ὅτι ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς τοῦ πέλας ἀγαθοῖς λύπην, ἡ δὲ ἐπὶ τοῖς τοῦ πλησίου κακοῖς ἡδονὴν ἀπεργάζεται. <sup>[5]</sup>

Virt 117 κἂν πλανώμενον μέντοι, φησὶν, ἐχθροῦ τινος ἴδῃς ὑποζύγιον, τὰ τῆς διαφορᾶς παραλιπὼν ὑπεκκαύματα βαρυτέροις ἡθεσιν ἀπαγαγὼν ἀπόδος. οὐ γὰρ ἐκεῖνον μᾶλλον ὀνήσεις ἢ σεαυτόν, ἐπειδὴ τῷ μὲν ἄλογον ζῶον καὶ οὐδενὸς ἴσως ἄξιον περιγίνεται, σοὶ δὲ τὸ μέγιστον καὶ τιμιώτατον τῶν ἐν τῇ φύσει, καλοκάγαθία. ἔπεται δὲ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ὥσπερ σκιά σώματι καὶ <ταύτῃ> τῆς ἔχθρας διάλυσιν· ὃ τε γὰρ εὖ πεπονθὼς ἄκων ἄγεται πρὸς τὸ ἔνσπονδον χάριτι δουλωθεὶς, ὃ τε ὠφελικῶς συμβούλῳ χρώμενος καλῇ πράξει σχεδὸν ἤδη πρὸς καταλλαγὰς τὴν διάνοιαν τέτραπται. <sup>[5]</sup>

Virt 119 τοῦτο δὲ μάλιστα βούλεται διὰ πάσης τῆς νομοθεσίας ὁ ἱερώτατος προφήτης κατασκευάζειν, ὁμόνοιαν, κοινωνίαν, ὁμοφροσύνην, κρᾶσιν ἡθῶν, ἐξ ὧν οἰκίαι καὶ πόλεις ἔθνη τε καὶ χῶραι καὶ τὸ σύμπαν ἀνθρώπων γένος εἰς τὴν ἀνωτάτω προέλθοιεν εὐδαιμονίαν.

Virt 120 ἀλλ' ἄχρι μὲν τοῦ παρόντος ταῦτ' εἰσὶν εὐχαί· γενήσεται δέ, ὥς γε ἑμαυτὸν πείθω, καὶ ἔργα ἀψευδέστατα, τοῦ θεοῦ παρασχόντος ὥσπερ ἐτησίους καρποὺς εὐφορίαν ἀρεταῖς, ὧν μὴ ἀμοιρήσασθαι οἱ τὸν πόθον αὐτῶν σχεδὸν ἀπὸ πρώτης ἡλικίας περιφέροντες. Ἄ μὲν οὖν ἐπ' ἐλευθέρους ἔγνω, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἐστὶ παραπλήσια.

Virt 121 συνωδὰ δ' ὥς ἔοικε καὶ περὶ δούλων νομοθετεῖ, πάλιν τῶν συντεινόντων εἰς ἡμερότητα καὶ φιланθρωπίαν καὶ τούτοις μεταδιδούς.

Virt 122 θήτας μὲν οὖν ἔνεκα χρεῖας τῶν ἀναγκαίων ὑποβεβληκότας ἑαυτοὺς ἄλλων ὑπηρεσίαις οἶεται δεῖν ἀνάξιον μηδὲν ὑπομένειν τῆς ἐκ γένους ἐλευθερίας, παραινῶν τοῖς τυγχάνουσι τῆς διακονίας εἰς τὸ τῆς τύχης ἀτέκμαρτον ἀφορᾶν καὶ λαμβάνειν αἰδῶ τῆς μεταβολῆς τοὺς δ' ἐξ ἐφημερινῶν δανείων χρεώστας τὸ τῆς προσβολῆς ὄνομα καὶ πάθος ὑποδύντας ἢ καὶ τοὺς ἀνάγκῃ βιαστικωτέρᾳ γενομένους ἐξ ἐλευθέρων δούλους οὐκ εἰς ἅπαν κακοπραγεῖν ἔῃ διδούς ἐκεχειρίαν τούτοις τὴν εἰς ἅπαν ἐνιαυτῷ ἐβδόμῳ. <sup>[5]</sup>

Virt 123 τοῖς μὲν γὰρ δανεισταῖς οὐ κομισαμένοις τὸ χρέος ἢ τρόπον ἕτερον κτησαμένοις τοὺς πρότερον ἐλευθέρους ἐξαρκεῖ, φησί, χρόνος εἰς ὑπηρεσίαν ἐξαετία· οἱ δὲ μὴ γένει δοῦλοι χρηστῆς ἐλπίδος μὴ εἰς ἅπαν ἀμοιρεῖτωσαν, ἀλλ' ἴτωσαν ἐπὶ τὴν παλαιὰν ἄδειαν, ἥς διὰ καιροὺς ἀβουλήτους ἐστέρηντο.

Virt 124

κἂν ἐκ τριγωνίας μέν, φησί, δοῦλος ἐτέρου φόβῳ δεσποτικῶν ἀπειλῶν ἢ συνειδήσει τινῶν ἀμαρτημάτων ἢ μηδὲν ἡδικηκῶς, ἀμειλίκτῳ καὶ ὠμοθύμῳ χρώμενος ἄλλως δεσπότη, πρὸς <σέ> καταφύγη τευξόμενος ἐπικουρίας, μὴ περιίδῃς· ἐκδιδόναι γὰρ ἰκέτας οὐχ ὄσιον, ἰκέτης δὲ καὶ ὁ δοῦλος ὥσπερ εἰς ἱερὸν τὴν σὴν ἐστίαν καταπεφευγώς, ἐν ἧ δίκαιόν ἐστιν ἀσυλίας τυγχάνειν, μάλιστα μὲν εἰς ἀδόλους ἐλθὼν καταλλαγὰς τὰς χωρὶς ἐνέδρας, εἰ δὲ μή, τὸ γοῦν πανύστατον πραθεῖς· ἀλλαγαὶ γὰρ αἱ τῶν δεσποτῶν ἄδηλον ὅπου τὴν ῥοπὴν ἔξουσιν, τοῦ δ' ὁμολογουμένου κουφότερον τὸ ἄδηλον κακόν. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ οἰκείων καὶ ἀλλοτρίων καὶ φίλων καὶ ἐχθρῶν καὶ δούλων καὶ ἐλευθέρων καὶ συνόλως ἀνθρώπων νομοθετεῖ. <sup>[10]</sup>

Virt 125 τὸ δὲ ἐπιεικὲς καὶ ἡμερον καὶ ἐπὶ τὴν τῶν ἀλόγων ζῶων φύσιν ἄγει μεταδιδούς καὶ τούτοις, ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς εὐμενοῦς ἀρύσασθαι τινος χρηστοῦ.

Virt 126 κελεύει γὰρ ἐν ταῖς ἡμέροις ἀγέλαις, κατὰ τε ποιμένας καὶ αἰπόλια καὶ βουκόλια, τῆς παραχρῆμα τῶν γεννωμένων ἀπολαύσεως ἀπέχεσθαι, μήτε πρὸς ἐδωδὴν μήτε ἐπὶ προφάσει θυσιῶν λαμβάνοντας. ὠμῆς γὰρ ὑπέλαβεν εἶναι ψυχῆς, ἐφεδρεύειν ἀποκυῖσκομένοις εἰς ἀνυπέρθετον διάζευξιν ἐγγόνων τε αὖ καὶ μητέρων ἔνεκα γαστρὸς ἡδονῆς, μᾶλλον δὲ ἀηδίας ἐκτόπου τινὸς [ψυχῆς] καὶ παρηλλαγμένης. <sup>[5]</sup>

Virt 127 φησὶν οὖν τῷ βιωσομένῳ κατὰ τὴν ἱερωτάτην αὐτοῦ πολιτείαν· „ὦ γενναῖε, πολλή τίς ἐστὶν ἀφθονία σοι τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν, οἷς μέμψις οὐ παρέπεται· συγγνωστὸν γὰρ ἂν ἦν ἴσως, ἐπειδὴ πολλὰ τῶν ἀβουλήτων ἢ ἀπορία καὶ σπάνις δρᾶν ἀναγκάζει. σὺ δὲ καὶ διαφέρειν εἰς ἐγκράτειαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ὀφείλεις τὴν καλλίστην τεταγμένος τάξιν, ὑπὸ ταξίαρχῃ τῷ τῆς φύσεως ὀρθῷ λόγῳ, δι' ὃν ἡμερῶσθαί σε δεῖ μηδὲν σκαιὸν τῇ διανοίᾳ παραδεχόμενον. <sup>[5]</sup>

Virt 128 τί δ' ἂν εἴη σκαιότερον ἢ ταῖς περὶ τὴν ἀποκύησιν ὠδῖσιν ἐπιφέρειν ἔξωθεν ἐτέρας ἐκ τῆς παραχρῆμα τῶν γεννωμένων διαζεύξεως; ἀνάγκη γὰρ σφαδάζειν ἀποσπωμένων, διὰ τινὰ φυσικὴν μητέρων πρὸς ἔγγονα φιλοστοργίαν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸν τῆς κυήσεως καιρόν, ἐπειδὴ πηγάζοντες οἱ μαστοὶ σπάνει τοῦ θηλάζοντος, ἀνακοπὴν τῆς ἐπιρροίας λαμβανούσης, σκιρροῦνται τε καὶ κατατεινόμενοι τῷ βάρει παγέντος εἴσω τοῦ γάλακτος ἀλγηδόσι πιέζονται. <sup>[5]</sup>

Virt 129 χάρισαι δὴ, φησί, τῇ μητρὶ τὸ ἔγγονον, εἰ καὶ μὴ τὸν σύμπαντα χρόνον, ἐπτὰ γοῦν τὰς πρώτας ἡμέρας γαλακτοτροφῆσαι, καὶ μὴ ἀνωφελεῖς ἅς ἡ φύσις ὠμβρησε πηγὰς ἐν μαστοῖς ἐργάσῃ, τὰς δευτέρας αὐτῆς χάριτας ἀνελών, ἅς ἐκ πολλοῦ τοῦ προμηθοῦς ἡτοιμάσατο τὰκόλουθον μακρόθεν αἰωνίῳ καὶ τελείᾳ φρονήσει κατιδοῦσα—προτέρα μὲν γὰρ δωρεὰ γενέσεις, δι' ἧς τὸ μὴ ὄν ἄγεται πρὸς τὸ εἶναι, δευτέρα δὲ γάλακτος ἐπίρροια, τροφή καιρίως μαλακωτάτη, πᾶν ἀπαλόνυχον ἄρδουσα, ὃ ποτόν ἐστιν ὁμοῦ καὶ σιτίον· ὅσον μὲν γὰρ ὕδατῶδες τοῦ γάλακτος, ποτόν, ὅσον δ' ὑποπαχύνεται, σιτίον—προνοία τοῦ μὴ κακοπαθεῖν τὸ ἀρτίγονον, ἐφεδρευούσης αἰεὶ χρόνοις διαφέρουσιν ἐνδείας, ἀλλ' ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσφορὰν ἐκατέρας τροφῆς ἤδη τὰς πικρὰς δεσποίνας, δίψαν τε καὶ πείναν, ἐκφεύγειν. <sup>[5]</sup>

Virt 131 “ τοῦτον ἀναγνόντες τὸν νόμον, οἱ χρηστοὶ καὶ περιμάχητοι γονεῖς, ἐγκαλύψασθε, οἱ ἐπὶ τοῖς βρέφεσιν αἰεὶ φονῶντες, οἱ κακὴν ἐφεδρεύοντες ἐφεδρείαν τοῖς ἀποκυομένοις εἰς ἔκθεσιν, οἱ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους ἄσπονδοι πολέμιοι.

Virt 132 τίνοι γὰρ δι' εὐνοίας ἀφίξεσθε, γενόμενοι τῶν ἰδίων τέκνων αὐτόχειρες; οἱ τὰς πόλεις τό γ' ἐφ' ὑμῖν ἦκον μέρος ἐρημοῦντες, ἀπὸ τῶν ἐγγυτάτω γένους ἀρξάμενοι τῆς ἀπωλείας, οἱ τοὺς τῆς φύσεως θεσμούς ἀνατρέποντες καὶ ὅσα ἂν οἰκοδομῇ καθαιροῦντες, δι' ἀνημέρου καὶ ἀτιθάσου ψυχῆς ὠμότητα γενέσει φθορὰν καὶ ζωῇ θάνατον ἐπιτειχίζοντες. <sup>[5]</sup>

Virt 133 ἢ οὐχ ὁρᾶτε, ὅτι τῷ πάντα ἀρίστῳ νομοθέτῃ δι' ἐπιμελείας ἐγένετο μηδὲ τῶν ἀλόγων τὰ ἔγγονα διαζευχθῆναι τῆς τεκούσης, ἄχρὶς ἂν γαλακτοτροφῆθῃ; τὸ πλέον, ὦ γενναῖοι, δι' ὑμᾶς,

ἴν', εἰ καὶ μὴ τῇ φύσει, μαθήσει γοῦν ἀναδιδάσκησθε τὸ φιλοΐκειον, εἰς ἄρνας καὶ ἐρίφους ἀποβλέποντες, οἳ ἐν ἀφθόνοις χορηγαίαις τῶν ἀναγκαίων τρυφᾶν οὐ κεκώλυνται, τῆς φύσεως μὲν τοιαῦτα παρασκευασαμένης ἐν ἐπιτηδαιοτάτοις χωρίοις, ἐξ ὧν εὐμαρεῖς τοῖς δεησομένοις αἱ ἀπολαύσεις γενήσονται, νομοθέτου δὲ μετὰ πολλῆς προμηθείας ἐφορῶντος, ἵνα μηδεὶς ἐμποδίῃ τὰς εὐεργετίδας καὶ σωτηρίους τοῦ θεοῦ δωρεάς. Βουλόμενος δὲ πολυτρόποις ιδέαις τὰ ἡμερότητος καὶ ἐπιεικείας σπέρματα ταῖς διανοαῖς ἐγκατασπείρειν ἄλλο τίθησι διάταγμα συγγενὲς τοῖς προτέροις, ἀπαγορεύων ἡμέρα τῇ αὐτῇ συγκαταθῆναι μητέρα καὶ ἔγγονον· καὶ γὰρ εἰ θυτέον, ἀλλ' οὖν ἐν χρόνοις γε διαφέρουσιν· ὑπερβολὴ γὰρ ἀγριότητος τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως μετὰ τοῦ ζωογονηθέντος ἡμέρα μιᾷ κτείνειν. <sup>[5]</sup>

Virt 135 καὶ τοῦτο τοῦ χάριν; ἢ γὰρ ἐπὶ προφάσει θυσιῶν ἢ διὰ γαστρός ἀπόλαυσιν· εἰ μὲν οὖν ἔνεκα θυσιῶν, ἐπέψευσται καὶ τοῦνομα· τὰ γὰρ τοιαῦτα σφάγια, οὐ θυσία. τίς δὲ δὴ καὶ θεοῦ βωμὸς οὕτως ἀνέρα ἱερεῖα προσδέξεται; ποῖον δὲ πῦρ οὐκ ἂν δίχα τμηθὲν ἐξ ἑαυτοῦ διασταίῃ φεῦγον τὴν ἐξ ἀμίκτου πράγματος ἔνωσιν; οἷμαι ἂν αὐτὸ μηδὲ πρὸς βραχύτατον ὑπομῆναι χρόνον, ἀλλ' αὐτίκα σβεσθῆναι προνοία τινὶ τοῦ μὴ τὸν ἄερα καὶ τὴν ἱερωτάτην πνεύματος φύσιν ὑπὸ τῆς αἰρομένης φλογὸς μαιίνεσθαι. <sup>[5]</sup>

Virt 136 εἰ δὲ μὴ θυσιῶν χάριν ἀλλὰ θοίνης, τίς οὐκ ἂν τῆς ὑπερφουοῦς γαστριμαργίας ὀρέξεις προβάλλοιτο καινὰς καὶ παρηλλαγμένας; ἐκτόπους μὲν γὰρ ἡδονὰς οἱ τοιοῦτοι μεταδιώκουσι. τίς δὲ ἡδονὴ κρεωφαγοῦσι, γεύσασθαι σαρκῶν ἐν ταύτῳ μητέρων καὶ ἐγγόνων; ὧν εἰ τὰ μέλη τις ἀναμῖξαι θελήσειεν ἀναπείρων ὀβελοῖς, ἴν' ὀπτῶν ἐμφορήσαιτο, οὐκ ἂν μοι δοκεῖ διατελεῖν ἡσυχά, ῥήξειν δὲ φωνὴν σχετλιάσαντα δι' ὑπερβολὴν τοῦ καινουργηθέντος πάθους καὶ μυρία λοιδορήσεσθαι τῆς λαιμαργίας τοῖς εὐτρεπίζουσιν ἄσιτον εὐωχίαν. <sup>[5]</sup>

Virt 137 ἀλλ' ὅ γε νόμος ἔξω τῶν περιρραντηρίων ἐλαύνει καὶ ὅσα τῶν ζῶων κυοφορεῖ, μὴ ἐπιτρέπων ἄχρις ἂν ἀποτέκη σφαγιάζεσθαι, τὰ κατὰ γαστρός ἐν ἴσῳ τοῖς ἀποκυηθεῖσιν ἤδη λογισάμενος, οὐκ ἐπειδὴ τὴν ἴσῃν ἔλαχε τάξιν ἃ μὴδ' εἰς φῶς πω προῆλθεν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μακρόθεν ἐπισχεῖν τὴν εὐχέρειαν τῶν εἰωθότων πάντα φύρειν. <sup>[5]</sup>

Virt 138 εἰ γὰρ τὰ φυτῶν τρόπον ἔτι παραυξανόμενα καὶ μέρη νομιζόμενα τῶν κυόντων, νυνὶ μὲν ἡνωμένα, μηνῶν δὲ περιόδοις αὐθις ἀποσπασθησόμενα τῆς συμφυῖας, διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ γενήσεσθαι ζῶα φυλάττεται τῷ περὶ τὰς μητέρας ἀνεπιβουλεύτῳ, χάριν τοῦ μὴ τὸ λεχθὲν μίasma συμβῆναι, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τὰ ἀποτεχθέντα καὶ καθ' αὐτὰ ψυχῆς καὶ σώματος μεμοιραμένα; πάντων γὰρ ἀνοσιώτατον ἐνὶ καιρῷ καὶ ἡμέρα μιᾷ ἔγγονον ὁμοῦ καὶ μητέρα κτείνειν. ἐνθὲνδε μοι δοκοῦσιν ὀρμηθέντες ἔνιοι τῶν νομοθετῶν τὸν ἐπὶ ταῖς κατακρίτοις γυναιξὶν εἰσηγήσασθαι νόμον, ὃς κελεύει τὰς ἐγκύους, ἐὰν ἄξια θανάτου δράσωσιν, φυλάττεσθαι μέχρις ἂν ἀποτέκωσιν, ἵνα μὴ ἀναιρουμένων συναπόληται τὰ κατὰ γαστρός. <sup>[5]</sup>

Virt 140 ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐπ' ἀνθρώπων ταῦτα ἔγνωσαν· ὁ δὲ καὶ προσυπερβάλλων ἔτι ἄχρι καὶ τῶν ἀλόγων ζῶων τὸ ἐπιεικὲς ἀπέτεινεν, ἴν' ἐν τοῖς ἀνομοιογενέσιν ἀσκήσαντες πολλῇ τινὶ περιουσίᾳ χρώμεθα φιλανθρωπίας <ἐν τοῖς ὁμογενέσι>, τοῦ μὲν λυπεῖν καὶ ἀντιλυπεῖν ἀλλήλους ἀπεχόμενοι, τὰ δ' οἰκεῖα ἀγαθὰ μὴ θησαυροφυλακοῦντες, ἀλλ' εἰς μέσον προφέροντες καθάπερ συγγενέσι καὶ ἐκ φύσεως ἀδελφοῖς τοῖς πανταχοῦ πᾶσιν. <sup>[5]</sup>

Virt 141 ἔτι τοίνυν τὸ μὲν ἔθνος ἐπὶ μισανθρωπία διαβαλλέτωσαν, τοὺς δὲ νόμους ὥς ἄμικτα καὶ ἀκοινώνητα παραγγέλλοντας αἰτιάσθωσαν οἱ δεινοὶ συκοφάνται, φανερώς οὕτως τῶν μὲν νόμων ἐλέου μεταδιδόντων καὶ ταῖς τῶν θρεμμάτων ἀγέλαις, τοῦ δὲ ἔθνους ταῖς ἐκ πρώτης ἡλικίας νομίμοις ὑφηγήσεσιν ὅσον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀπειθὲς μεθαρμοζομένου πρὸς τὸ τιθασόν. <sup>[5]</sup>

Virt 142

ἐπαποδύεται δὲ αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ ἐπαγωνίζεται πολύγονος ὦν ἀρετῆς καὶ τινι εὐτροπία  
χρώμενος πρὸς τὰς καλὰς ὑφηγήσεις· κελεύσας γάρ, πρὶν ἀπότιτθον γενέσθαι, μὴ ἀποσπᾶν τῆς  
τεκούσης μήτε ἄρνα μήτε ἔριφον μήτε ἄλλο τι τῶν ἐν ταῖς ἀγέλαις, καὶ προσδιατάξάμενος μηδὲ  
τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κτείνειν μητέρα καὶ ἔγγονον, ἐπιδαψιλεύεται φάσκων· „οὐχ ἐψήσεις ἄρνα ἐν  
γάλακτι μητρός“ (Exod. 23, 19. 34, 26. Deut. <sup>[5]</sup>

Virt 143 14, 20). πάνυ γὰρ ἄτοπον ὑπέλαβεν εἶναι τὴν τροφὴν ζῶντος ἡδυσμα γενέσθαι καὶ παράρτυσιν  
ἀναιρεθέντος καὶ τὴν μὲν φύσιν ἐπιμεληθεῖσαν αὐτοῦ τῆς διαμονῆς ὁμβρῆσαι γάλα, ὃ διὰ  
μαστῶν τῆς τεκούσης οἷα δεξαμενῶν φέρεσθαι διετάξατο, τὴν δὲ τῶν ἀνθρώπων ἀκρασίαν  
τοσοῦτον ἐπιβῆναι, ὥς τῷ τῆς ζωῆς αἰτίῳ καταχρήσασθαι καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὑπολοίπου  
σώματος ἀνάλωσιν. <sup>[5]</sup>

Virt 144 εἰ δὴ τις ἐν γάλακτι κρέα συνέψιν ἀξιοῖ, μὴ σὺν ὠμότητι, χωρὶς δὲ ἀσεβείας ἐψέτω· μυρίαί  
θρεμμάτων εἰσὶν ἀγέλαι πανταχοῦ καὶ καθ’ ἑκάστην ἡμέραν ἀμελγόμεναι διὰ βουκόλων  
αἰπόλων ποιμένων, οἷς κτηνοτροφοῦσιν ἡ μεγίστη πρόσδοδος ἐστὶ γάλα, τῇ μὲν κεχυμένον, τῇ  
δὲ συνεσταλμένον τε καὶ πηγνύμενον εἰς τυρόν· ὥστε ἀφθονίας ὑπαρχούσης τὸν ἄρνων ἢ  
ἐρίφων ἢ τινος ἐτέρου γάλακτι μητρώῳ κρέα συνέψοντα χαλεπὴν ἐπιδείκνυσθαι τρόπων  
σκαϊότητα, τὸ ἀναγκαιότατον καὶ συγγενέστατον λογικῇ ψυχῇ πάθος ἐκτετμημένον, τὸν ἔλεον.  
Ἄγαμαι δὲ κάκεῖνον τὸν νόμον, ὃς καθάπερ ἐν χορῷ παναρμονίῳ συνάδων τοῖς προτέροις  
διαγορεύει, βοῦν ἀλοῶντα μὴ φιμοῦν. <sup>[5]</sup>

Virt 145 οὗτος γάρ ἐστιν ὁ πρὸ μὲν τῆς σπορᾶς [οὔσης] τῆς βαθυγείου πεδιάδος ἀνατέμνων τὰς αὐλακας  
καὶ προετοιμασάμενος οὐρανῷ καὶ γεωπόνῳ τὰς ἀρούρας, τῷ μὲν ἵνα καιρίως κατασπεύρῃ, τῷ  
δ’ ἵνα κόλποι βαθεῖς ὑποδεξάμενοι τὰς διὰ τῶν ὑετῶν χάριτας ταμιεύωσι καὶ χορηγῶσιν ἐκ τοῦ  
κατ’ ὀλίγον τῷ σπόρῳ τροφὰς πίονας, ἄχρις ἂν σταχυηφορήσας τελειογονήσῃ τὸν ἐτήσιον  
καρπὸν· μετὰ δὲ τὴν τελείωσιν πάλιν βοῦς ἐστὶ πρὸς ἐτέραν ὑπηρεσίαν ἀναγκαῖος, κάθαρσιν  
δραγμάτων καὶ διάκρισιν σκυβάλων ἀπὸ τοῦ γνησίου καὶ χρησίμου. <sup>[5]</sup>

Virt 146 ἀλλ’ ἐπειδὴ τὴν <ἐπὶ> τοῖς [γῆν] ἀλοῶσι βουσίην ἡμερον καὶ χρηστὴν πρόσταξιν εἶπον, καὶ  
τὸν ἐπὶ τοῖς <γῆν> ἀροῦσι θρέμμασι τεθέντα νόμον ἐξῆς δίδειμι τῆς αὐτῆς ὄντα συγγενείας.  
ἀπαγορεύει γὰρ ἐν ταύτῳ καταζευγνύναι πρὸς ἄροτον γῆς βοῦν καὶ ὄνον, οὐ μόνον τοῦ περὶ τὰ  
ζῶα ἀνοικείου στοχασάμενος, διότι τὸ μὲν ἐστὶ καθαρὸν, ὄνος δὲ τῶν οὐ καθαρῶν, τὰ δὲ οὕτως  
ἡλλοτριωμένα συνάγειν οὐ πρέπει, ἀλλ’ ἐπειδὴ καὶ τὴν ἰσχύν ἐστὶν ἄνισα, προμηθεῖται δὲ τῶν  
ἀσθενεστέρων, ὥς μὴ πρὸς δυνατωτέρας βίας θλίβηται καὶ προσπιέζεται· καίτοι τὸ μὲν  
ἀσθενέστερον, ὄνος, ἔξω περιρραντηρίων ἐλαύνεται, τὸ δὲ ἐρρωμενέστερον, βοῦν, ἐν ταῖς  
τελειοτάταις θυσίαις νόμος ἱερουργεῖν. <sup>[10]</sup>

Virt 147 ἀλλ’ ὅμως οὔτε τῆς τῶν ἀκαθάρτων ἀσθενείας ὠλιγώρησεν οὔτε τοῖς καθαροῖς ἐφῆκεν ἰσχυί  
πρὸ δίκης χρῆσθαι, μόνον οὐκ ἄντικρυς βοῶν καὶ κεκραγῶς τοῖς ὦτα ἔχουσιν ἐν ψυχῇ, μηδένα  
τῶν ἑτεροεθνῶν ἀδικεῖν, οὐδὲν ἔχοντας αἰτιάσασθαι ὅτι μὴ τὸ ἀλλογενές, ὅπερ ἐστὶν ἀναίτιον·  
ὅσα γὰρ μήτε κακία μήτε ἀπὸ κακιῶν ἔξω παντὸς ἐγκλήματος ἴσταται. Ἐπιδαψιλευόμενος δὲ τὸ  
ἐπεικὲς πάλιν πλουσίως αὐτῷ καὶ κατακόρως χρῆται, μετιὼν ἀπὸ μὲν τῶν λογικῶν ἐπὶ τὰ  
ἄλογα, ἀπὸ δὲ τῶν ἀλόγων ἐπὶ τὰ φυτά, περὶ ὧν αὐτίκα λεκτέον, ἐπειδὴ περὶ τῶν προτέρων,  
ἀνθρώπων τε καὶ τῶν ὅσα ψυχῆς μεμοίραται, λέλεκται. <sup>[5]</sup>

Virt 149 διείρηκε τοίνυν ἄντικρυς μήτε δένδροτομεῖν ὅσα τῆς ἡμέρου ὕλης μήτε κείρειν ἐπὶ λύμῃ πρὸ  
καιροῦ σταχυηφοροῦσαν πεδιάδα μήτε συνόλως καρπὸν διαφθεῖρειν, ἵνα περιουσία μὲν  
τροφῶν ἀφθόνων χορηγῇται τὸ ἀνθρώπων γένος, περιουσία ζῇ δὲ μὴ μόνον τῶν ἀναγκαίων  
ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς τὸν ἀβροδίαιτον βίον. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ ὁ τοῦ σίτου καρπὸς εἰς τροφήν



ἀνθρώπων ἀποκριθείς, πρὸς δὲ τὸν ἀβροδίαιτον βίον αἱ τῶν ἀκροδρύων ἀμύθητοι ποικιλίαι· γίνονται δὲ ἐν ἐνδείαις αὐταὶ πολλάκις καὶ τροφαὶ δεύτεραι. <sup>[5]</sup>

Virt 150 καὶ προσυπερβάλλων οὐδὲ τὴν τῶν πολεμίων χώραν τέμνειν ἔᾱ, παραγγέλλει δ' ἀνέχειν δενδροτομιῶν καὶ δηώσεων, ἄτοπον ὑπολαβὼν εἶναι τὴν πρὸς ἀνθρώπους ὀργὴν ἀποσκήπτειν εἰς τὰ μηδενὸς αἵτια κακοῦ.

Virt 151 ἔπειτα δὲ ἀξιοῖ μὴ μόνον τὸ παρὸν βλέπειν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον ὥσπερ ἀπὸ σκοπῆς μακρόθεν ὀξυωπία λογισμοῦ καθορᾶσθαι, μηδενὸς ἐν ὁμοίῳ μένοντος ἀλλὰ πάντων τροπαῖς καὶ μεταβολαῖς χρωμένων, ὡς εἰκὸς εἶναι τοὺς τέως δυσμενεῖς ἐπικηρυκευσαμένους καὶ συμβατηρίων ἄρξαντας ἐνσπόνδους αὐτίκα γενέσθαι. φίλους δὲ τροφῶν ἀναγκαίων ἀποστερεῖν χαλεπὸν, μηδὲν ταμειευσαμένους τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ διὰ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀδηλότητα. <sup>[5]</sup>

Virt 152 πάνυ γὰρ ἐκεῖνο καλῶς εἴρηται τοῖς παλαιοῖς, ὅτι καὶ φιλίας κοινωνητέον μὴ ἀπογινώσκοντας ἔχθραν καὶ προσκρουστέον ὡς φιλίας ἐσομένης, ἵνα ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ φύσει ταμιεύηται τι τῶν εἰς ἀσφάλειαν καὶ μὴ ἀπογυμνωθεὶς ἐν ἔργοις καὶ λόγοις μετανοῇ, τῆς ἄγαν εὐχερείας, ὅτ' οὐδὲν ὄφελος, αἰτιώμενος ἑαυτόν. <sup>[5]</sup>

Virt 153 τὸ λόγιον τοῦτο χρὴ φυλάττειν καὶ τὰς πόλεις, ἐν μὲν εἰρήνῃ προνοουμένας τῶν κατὰ πόλεμον, ἐν δὲ πολέμῳ τῶν κατ' εἰρήνην, καὶ μήτε τοῖς συμμάχοις ἀνέδην προπιστεύειν ὡς οὐ χρησομένοις μεταβολῇ πρὸς τὸ ἀντίπαλον μήτε τοῖς πολεμίοις εἰς ἅπαν ἀπιστεῖν ὡς οὐ δυνησομένοις ποτὲ μεθορμίσασθαι πρὸς τὸ ἐνσπονδόν. εἰ μέντοι καὶ μηδὲν ὑπὲρ ἐχθροῦ πρακτέον δι' ἐλπίδα καταλλαγῶν, οὐδὲν ἐχθρὸν φυτόν, ἀλλ' ἐνσπονδα πάντα καὶ ὠφέλιμα, τὰ δ' ἡμέρα καὶ διαφερόντως ἀναγκαῖα, ὧν ὁ καρπὸς ἢ τροφή ἐστίν ἢ ἰσότιμον τροφῇ κτήμα. <sup>[5]</sup>

Virt 154 τί δὴ δεῖ πεπολεμῶσθαι πρὸς τὰ μὴ πολέμια τέμνοντας ἢ καίοντας ἢ ρίζαις αὐταῖς ἀνασπῶντας, ἅπερ αὐτὴ ἡ φύσις ὑδάτων ἐπιρροαῖς καὶ εὐκρασίαις ἀέρων ἐτελειογόνῃσε, δασμοὺς ἐτησίους οἷσοντα ἀνθρώποις οἷα βασιλεῦσιν; Ἐμέλησε δ' αὐτῷ καθάπερ ἀγαθῷ προστάτῃ τὴν ἀλειπτικὴν μὴ μόνον ζώοις ἀλλὰ καὶ φυτοῖς ἰσχύν τε καὶ ῥώμην ἀπεργάσασθαι, καὶ μάλιστα τοῖς ἡμέροις, ἐπειδὴ καὶ πλείονος ἄξια φροντίδος ἐστὶ καὶ οὐχ ὁμοίως τοῖς ἀγρίοις εὐτονα, γεωργικῆς ἐπιστήμης δεόμενα πρὸς κραταιοτέραν δύναμιν. <sup>[5]</sup>

Virt 156 κελεύει γὰρ τὰ νεόφυτα τῶν δένδρων ἐπὶ τριετίαν ἐξῆς τιθηνεῖσθαι τὰς τε περιττὰς ἐπιφύσεις ἀποτέμνοντας, ὑπὲρ τοῦ μὴ βαρυνόμενα πιέζεσθαι καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ κατακερματιζομένης τῆς τροφῆς δι' ἐνδειαν ἐξασθενεῖν, γυροῦν τε καὶ περισκάπτειν, ἵνα μηδὲν τῶν ἐπὶ ζημίᾳ παραναβλαστάνῃ τὴν αὕξησιν κωλῶον· τὸν τε καρπὸν οὐκ ἔᾱ δρέπεσθαι κατὰ μετουσίαν ἀπολαύσεως, οὐ μόνον ἐπειδὴ ἀτελὴς ἐξ ἀτελῶν ἔμειλλεν ἔσεσθαι—καὶ γὰρ τῶν ζώων ὅσα μὴ τέλεια οὐ τελειογονεῖ—, ἀλλὰ καὶ διότι βλάπτεσθαι τὰ νεόφυτα καὶ τρόπον τινὰ χαμαίζηλα ἔμελλε κωλυόμενα ἐρνοῦσθαι. <sup>[5]</sup>

Virt 157 πολλοὶ γοῦν τῶν γεωπόνων ἕαρος ὥρας ἐπιτηροῦσι τὰ νέα τῶν δένδρων, ἵνα ὄν ἂν τέκη καρπὸν εὐθὺς ἀποθλίβωσι, πρὶν ἐπίδοσιν καὶ συναύξησιν λαβεῖν, φόβῳ τῆς τῶν τεκόντων ἀσθενείας. συμβαίνει γάρ, εἰ μὴ προφυλάξαιτό τις, ὅτε χρὴ τελειωθέντα καρπὸν φέρειν, ἀγονεῖν ἢ ἀμβλίσκειν ἐξασθενήσαντα τῷ πρὸ καιροῦ πονηθῆναι φοραῖς, ἃς αἱ πάλαι κληματίδες ἐπηχθισμένα ρίζαις αὐταῖς ἐκτρύχουσι τὰ στελέχη. <sup>[5]</sup>

Virt 158 μετὰ δὲ τριετίαν, ὅταν αἱ μὲν ρίζαι βαθύνωσι προσεχόμεναι τῷ ἐδάφει κραταιότερον, τὸ δὲ στέλεχος ὥσπερ ἀκλινέσι θεμελίοις ἐπερηρισμένον αὐξήσῃ σὺν εὐτονίᾳ, δυνήσεται τελειογονεῖν ἔτι τετάρτῳ κατὰ τέλειον ἀριθμὸν τετράδα.

Virt 159

τετράδι δὲ κελεύει μὴ δρέπεσθαι τὸν καρπὸν πρὸς ἀπόλαυσιν, ἀλλ' ὅλον αὐτὸν καθιεροῦν ἀπαρχὴν τῷ θεῷ, τῇ μὲν τῶν προγεγονότων χαριστήριον, τῇ δὲ ἐλπίδα τῆς εἰς τὸ μέλλον εὐκαρπίας καὶ τοῦ μετὰ τοῦτο προσοδεύεσθαι.

Virt 160 ὁρᾷς ὅσον τὸ ἴλεων καὶ χρηστὸν ἐπιδείκνυται καὶ ὡς ἀνακέχυκεν αὐτὸ πρὸς πᾶσαν ἰδέαν ἀνθρώπων τὸ πρῶτον, κἂν ἀλλόφυλός τις ἢ ἔχθρὸς ᾦ, εἴτα ζώων ἀλόγων, κἂν μὴ τυγχάνῃ καθαρά, ἐπὶ δὲ πᾶσι σπαρτῶν ὁμοῦ καὶ δένδρων. ὃ τε γὰρ ἐν ταῖς ἀφαντάστοις φύσει προμαθῶν ἐπιείκειαν εἰς οὐδὲν ἂν τῶν ψυχῆς μεμοιραμένων ἐξαμάρτοι, ὃ τε μὴ ἐπιχειρῶν νεωτερίζειν περὶ τὰ ἔμψυχα πόρρωθεν ἀναδιδάσκεται τῶν λογικῶν ἐπιμελεῖσθαι. Τοιαύταις ὑψηλήσῃ τὰς διανοίας τῶν κατ' αὐτὸν πολιτευομένων ἐξημερώσας ὑπεροψίας καὶ ἀλαζονείας, ἀργαλεωτάτων καὶ ἐπαχθεστάτων κακῶν, διέζευξεν, ὧν ὡς μεγίστων ἀγαθῶν οἱ πολλοὶ περιέχονται, καὶ μάλιστα ὅταν πλοῦτοι καὶ δόξαι καὶ ἡγεμονίαι περιουσίας ἀφθόνους χορηγῶσιν. <sup>[5]</sup>

Virt 162 ἀλαζονεία γὰρ φύεται καὶ ἐν ἡμελημένοις καὶ ἀφανέσιν ἀνθρώποις, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ψυχῆς παθῶν τε καὶ νοσημάτων καὶ ἀρρωστημάτων, τὴν δ' ἐπὶ πλέον παραύξησιν οὐ λαμβάνει, ἀλλ' οἷα πυρὸς οὐσία διὰ σπάνιν ὕλης ἀμαυροῦται· περιφαίνεται δ' ἐν τοῖς μεγάλοις χορηγούς ὡς ἔφην ἔχουσι τούτου τοῦ κακοῦ πλούτους καὶ δόξας καὶ ἡγεμονίας, ὧν ὑποπλησθέντες καθάπερ οἱ πολὺν ἄκρατον ἐμφορησάμενοι μεθύουσι καὶ ἐμπαροينوῦσι δούλοις ὁμοῦ καὶ ἐλευθέροις, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὅλαις πόλεσι· „τίκτει γὰρ κόρος ὕβριν“, ὡς ὁ τῶν παλαιῶν λόγος. <sup>[5]</sup>

Virt 163 διὸ παγκάλως Μωυσῆς ἱεροφαντῶν παραινεῖ πάντων μὲν ἀμαρτημάτων ἀπέχεσθαι, διαφερόντως δὲ ὑπεροψίας. εἴθ' ὑπόμνησιν ποιεῖται τῶν μὲν ἀναφλέγειν τὸ πάθος εἰωθότων, πλησμονῆς γαστρὸς ἀμέτρου καὶ οἰκιῶν καὶ κτημάτων καὶ θρεμμάτων ἀφθόνου περιουσίας· γίνονται γὰρ εὐθὺς αὐτῶν ἀκράτορες, διαιρόμενοι καὶ φυσώμενοι, οἷς μία θεραπείας ἐλπίς τὸ μηδέποτε ἐκλανθάνεσθαι τοῦ θεοῦ. καθάπερ γὰρ ἀνατείλαντος ἡλίου τὸ μὲν σκότος ἀφανίζεται, φωτὸς δὲ πληροῦται τὰ πάντα, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅταν θεός, ὁ νοητὸς ἡλῖος, ἀνάσχη καὶ ἐπιλάμψη ψυχῇ, ὁ μὲν τῶν παθῶν καὶ κακιῶν ζόφος ἀνασκίδνεται, τῆς δ' αὐγοειδεστάτης ἀρετῆς τὸ καθαρώτατον καὶ ἀξιέραστον εἶδος ἐπιφαίνεται. <sup>[5]</sup>

Virt 165 στέλλειν δ' ἔτι μᾶλλον καὶ καθαιρεῖν ὑπεροψίαν ἀξιῶν τὰς αἰτίας ἐπιλέγει, δι' ἧς ἄλληστον ἐχρῆν τὴν τοῦ θεοῦ μνήμην ἀγαλματοφορεῖν. „οὗτος γάρ σοι“ φησί „δίδωσιν ἰσχὺν ποιῆσαι δύναμιν“ (Deut. 8, 18)· ἄγαν παιδευτικῶς ὁ γὰρ ἀκριβῶς ἀναδιδασχθεὶς, ὅτι δῶρον εἴληφε παρὰ θεοῦ τὸ εὖτονον καὶ ῥωμαλέον, τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν ἐκλογιζόμενος, ἦν πρὶν ἀπολαῦσαι τῆς δωρεᾶς εἶχε, τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπέραυχον φρόνημα διώσεται καὶ εὐχαριστήσῃ τῷ τῆς κρείττονος αἰτίῳ μεταβολῆς. ψυχὴ δὲ εὐχάριστος ἀλαζονεῖα πολέμιος, ἐπεὶ καὶ τούναντίον ἀχαριστία συγγενὲς ὑπεροψία. <sup>[5]</sup>

Virt 166 ἐὰν δέ, φησὶν, εὐρωστῇ σοι τὰ πράγματα, λαβὼν καὶ κτησάμενος ἰσχύν, ἦν ἴσως οὐ προσεδόκησας, ποίει δύναμιν. τί δὲ τοῦτ' ἐστίν, ἀκριβωτέον τοῖς μὴ πάνυ συνορῶσι τὸ δηλούμενον. πολλοὶ τὰ ἐναντία ὧν εὖ πεπόνθασι δρᾷν ἐπιχειροῦσιν· ἢ γὰρ πλουτήσαντες πενίαν ἄλλοις κατασκευάζουσιν ἢ δόξης καὶ τιμῆς ἐπὶ μέγα μετασχόντες ἀδοξίας καὶ ἀτιμίας ἐτέροις αἵτιοι γίνονται. <sup>[5]</sup>

Virt 167 χρὴ δὲ καὶ τὸν φρόνιμον ἀγχίνους, ὡς ἔνι μάλιστα, τοὺς πλησιάζοντας κατασκευάζειν καὶ τὸν σώφρονα ἐγκρατεῖς καὶ γενναίους τὸν ἀνδρεῖον καὶ τὸν δίκαιον δικαίους καὶ συνόλως ἀγαθοὺς τὸν ἀγαθόν. ταῦτα γὰρ ὡς ἔοικε δυνάμεις, ὧν ὃ γε ἀστεῖος ὡς οἰκιοτάτων περιέζεται· ἀδυναμία δὲ καὶ ἀσθένεια, τὰ ἐναντία, σπουδαίων ἀλλότρια ἡθῶν. <sup>[5]</sup>

Virt 168

ἄλλως τε καὶ μάθημα ἀναδιδάσκει τῇ λογικῇ φύσει πρεπωδέστατον, μιμεῖσθαι θεὸν καθ' ὅσον οἶόν τε, μηδὲν παραλιπόντα τῶν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ἐξομοίωσιν. ἐπειδὴ τοίνυν, φησὶν, ἔλαβες ἰσχὺν παρὰ τοῦ δυνατωτάτου, μετάδος ἄλλοις ἰσχύος διαθείς ὃ ἔπαθες, ἵνα μιμήσῃ θεὸν τῷ παραπλήσια χαρίζεσθαι. <sup>[5]</sup>

Virt 169 κοινωφελεῖς γὰρ αἱ τοῦ πρώτου ἡγεμόνος δωρεαί, ἃς δίδωσιν ἐνίοις, οὐχ ἵν' ἐκεῖνοι λαβόντες ἀποκρύψωσιν ἢ καταχρήσωνται πρὸς ζημίαν ἐτέρων, ἀλλ' ἵν' εἰς μέσον προενεγκόντες ὥσπερ ἐν δημοθoinίᾳ πάντας ὅσους οἶόν τε καλέσωσιν ἐπὶ τὴν χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν αὐτῶν.

Virt 170 λέγομεν οὖν καὶ τῷ πολυχρημάτῳ καὶ ἐνδόξῳ καὶ εὐέκτῃ καὶ ἐπιστήμονι, πλουσίους καὶ ἐνδόξους εὐέκτας τε καὶ ἐπιστήμονας καὶ συνόλως ἀγαθοὺς ἀπεργάζεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, ἀλλὰ μὴ φθόνον καὶ βασκανίαν ἀρετῆς προτιμήσαντα τοῖς εὖ πράττειν δυναμένοις ἀντιβαίνειν.

Virt 171 τοὺς δὲ μέγα πνέοντας ἐπιτάσει τῆς ἀλαζονείας <ὥς> ἀθεραπεύτως εἰς ἅπαν ἔχοντας ὁ νόμος παγκάλως οὐκ ἤγαγεν εἰς κρίσιν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ μόνῳ τῷ θεῷ παρέδωκε δικαστηρίῳ. φησὶ γάρ· ὃς ἂν ἐγχειρῇ τι πράττειν μεθ' ὑπερφηφάνιας, „τὸν θεὸν παροξύνει“ (Num.

Virt 172 15, 30). διὰ τί; ὅτι πρῶτον μὲν ἀλαζονεῖα ψυχῆς ἐστὶ κακία, ψυχὴ δὲ ἀόρατος ὅτι μὴ θεῷ, κολαστῆς δὲ ὁ μὲν τυφλὸς ἐπίμεμπτος, ἄγνοϊαν κατήγορον ἔχων, ὁ δὲ βλέπων ἐπαινετός, ἐπιστήμη πάντα δρῶν· ἔπειτα δὲ ὅτι φρονήματος ὑπόπλεως ἀλόγου γενόμενος πᾶς ἀλαζῶν „οὔτε ἄνδρα οὔτε ἡμίθεον ἀλλ' ὅλον δαίμονα“ κατὰ τὸν Πίνδαρον ὑπολαμβάνει ἑαυτόν, ὑπὲρ τοὺς ὅρους τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως βαίνειν ἀξίων. ἔστι δ' αὐτῷ καθάπερ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἐπίληπτον κατὰ τὰς σχέσεις καὶ κινήσεις ἀπάσας· ἀκροβατεῖ γὰρ καὶ τὸν αὐχένα μετέωρον ἐξαίρει φρυαττόμενος καὶ πλέον τῆς φύσεως ἐπῆρται καὶ πεφύσεται καὶ ὀρῶν παραβλέπει πλαγίαις ὄψεσι καὶ ἀκούων παρακούει, κέχρηται δὲ τοῖς μὲν οἰκέταις ὡς θρέμμασι, τοῖς δὲ ἐλευθέροις ὡς οἰκέταις, καὶ τοῖς μὲν συγγενέσιν ὡς ἀλλοτρίοις, τοῖς δὲ φίλοις ὡς κόλαξι, τοῖς δ' ἀστοῖς ὡς ξένοις· πάντων τε οἶεται εἶναι πλουσιώτατος, ἐντιμώτατος, κάλλιστος, ἰσχυρότατος, φρονιμώτατος, σωφρονέστατος, δικαιοτάτος, λογιώτατος, ἐπιστημονικώτατος· εἶτα τοὺς ἄλλους ὑπολαμβάνει πένητας, ἀδόξους, ἀτίμους, ἄφρονας, ἀδίκους, ἀνεπιστήμονας, καθάρματα, τὸ μῆδέν. <sup>[5]</sup>

Virt 174 εἰκότως οὖν ὁ τοιοῦτος ἀντιδίκῳ καὶ κολαστῇ χρήσεται' ἂν, ὥς φησιν ὁ ἱεροφάντης, θεῷ. Περὶ μετανοίας.

Virt 175 (t<sup>3</sup>) Φιλάρετος καὶ φιλόκαλος καὶ διαφερόντως φιλάνθρωπος ὢν ὁ ἱερώτατος Μωυσῆς προτρέπει τοὺς πανταχοῦ πάντας εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης εἶναι ζηλωτάς, ἅθλα προτιθεὶς ὡς νικηφόροις μεγάλα τοῖς μετανοοῦσι πολιτείας κοινωνίαν τῆς ἀρίστης καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀπόλαυσιν μικρῶν τε καὶ μεγάλων. <sup>[1]</sup>

Virt 176 ἀγαθὰ γὰρ προηγούμενα ἐν μὲν σώμασιν ἢ ἄνοσος ὑγεία, ἐν δὲ ναυσὶν ἢ ἀκίνδυνος εὐπλοία, ἐν δὲ ψυχαῖς ἢ ἄληστος μνήμη τῶν ἀξίων μνημονεύεσθαι· δευτέρα δὲ τὰ κατ' ἐπανόρθωσιν συνιστάμενα, ἢ τε ἐκ νόσων ἀνάληψις καὶ ἢ ἐκ τῶν κατὰ πλοῦν κινδύνων εὐκταιοτάτη σωτηρία καὶ ἢ λήθης ἐκγινόμενη ἀνάμνησις, ἥς ἀδελφὸν καὶ συγγενέστατον τὸ μετανοεῖν ἐστίν, οὐκ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἀνωτάτῳ τεταγμένον τάξει τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐν τῇ μετὰ ταύτην φερόμενον δευτερεῖα. <sup>[5]</sup>

Virt 177 τὸ μὲν γὰρ μηδὲν συνόλως ἀμαρτεῖν ἴδιον θεοῦ, τάχα δὲ καὶ θείου ἀνδρός, τὸ δὲ ἀμαρτόντα μεταβαλεῖν πρὸς ἀνυπαίτιον ζῶην φρονίμου καὶ τὸ συμφέρον εἰς ἅπαν οὐκ ἀγνοήσαντος.

Virt 178 ὅθεν τοὺς τοιούτους συνάγων καὶ μυσταγωγῶν προσκαλεῖται τὰς συμβατηρίους καὶ φιλικὰς προτείνων ὑψηγήσεις, αἱ παραينوῦσιν ἀψεύδειαν ἀσκεῖν καὶ τῷφον προβεβλήσθαι καὶ ἀληθείας καὶ ἀτυφίας ὡς ἀναγκαιοτάτων καὶ εὐδαιμονίας αἰτίων περιέχεσθαι μυθικῶν

πλασμάτων κατεξαναστάντας, ἅπερ ἐκ πρώτης ἡλικίας ἀπαλαῖς ἔτι ψυχᾷς γονεῖς καὶ τίτθαι καὶ παιδαγωγοὶ καὶ μυρίοι ἄλλοι τῶν συνήθων ἐνεχάραξαν πλάνον ἀνήνυτον περὶ τῆς τοῦ ἀρίστου γνώσεως ἀπεργασάμενοι. <sup>[5]</sup>

Virt 179 τί δ' ἂν εἴη τῶν ὄντων ἄριστον ἢ θεός; οὗ τὰς τιμὰς προσένειμαν τοῖς οὐ θεοῖς, ἐκείνους μὲν ἀποσεμνύνοντες πλεον τοῦ μετρίου, τοῦ δὲ εἰς ἅπαν οἱ κενοὶ φρενῶν ἐκλαθόμενοι. πάντας οὖν, ὅσοι τὸν κτίστην καὶ πατέρα τοῦ παντὸς εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς σέβειν ἠξίωσαν ἀλλ' ὕστερον μοναρχίαν ἀντὶ πολυαρχίας ἀσπασάμενοι, φιλάτους καὶ συγγενεστάτους ὑποληπτέον, τὸ μέγιστον εἰς φιλίαν καὶ οἰκειότητα παρασχομένους θεοφιλὲς ἦθος, οἷς χρή καὶ συνήδεσθαι, καθάπερ ἂν εἰ καὶ τυφλοὶ πρότερον ὄντες ἀνέβλεψαν ἐκ βαθυτάτου σκοτούς αὐγοειδέστατον φῶς ἰδόντες. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον καὶ ἀναγκαιοτάτον τῶν εἰς μετάνοιαν εἴρηται. <sup>[5]</sup>

Virt 180 μετανοεῖτω δέ τις μὴ μόνον ἐφ' οἷς ἠπατήθη πολὺν χρόνον τὰ γενητὰ πρὸ τοῦ ἀγενήτου καὶ ποιητοῦ θαυμάσας, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὅσα περὶ βίον ἀναγκαῖα, μετιῶν ὥσπερ ἐκ τῆς φαυλοτάτης τῶν κακοπολιτειῶν, ὀχλοκρατίας, εἰς τὴν εὐνομωτάτην πολιτείαν, δημοκρατίαν, τοῦτο δ' ἐστὶν ἐξ ἀμαθίας εἰς ἐπιστήμην ὧν ἡ ἄγνοια αἰσχρὸν, ἐξ ἀφροσύνης εἰς φρόνησιν, ἐξ ἀκρατείας εἰς ἐγκράτειαν, ἐξ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην, ἐξ ἀτολμίας εἰς θαρραλεότητα. <sup>[5]</sup>

Virt 181 πάγκαλον γὰρ καὶ συμφέρον αὐτομολεῖν ἀμεταστρεπτὶ πρὸς ἀρετὴν κακίαν, ἐπίβουλον δέσποιναν, ἀπολιπόντας· ἅμα δ' ἀναγκαῖον ἔπessθαι, ὡς ἐν ἡλίῳ σκιὰν σώματι, καὶ τῇ τοῦ ὄντος θεοῦ τιμῇ πᾶσαν τὴν τῶν ἄλλων ἀρετῶν κοινωνίαν.

Virt 182 γίνονται γὰρ εὐθύς οἱ ἐπηλύται σώφρονες, ἐγκρατεῖς, αἰδήμονες, ἡμεροὶ, χρηστοί, φιλάνθρωποι, σεμνοί, δίκαιοι, μεγαλόφρονες, ἀληθείας ἐρασταί, κρείττους χρημάτων καὶ ἡδονῆς· ἐπεὶ καὶ τούναντίον τοὺς τῶν ἱερῶν νόμων ἀποστάντας ἰδεῖν ἔστιν ἀκολάστους, ἀναισχύντους, ἀδίκους, ἀσέμνους, ὀλιγόφρονες, φιλαπεχθήμονες, ψευδολογίας ἐταίρους καὶ ψευδορκίας, τὴν ἐλευθερίαν πεπρακότας ὄψου καὶ ἀκράτου καὶ πεμμάτων καὶ εὐμορφίας εἰς τε τὰς γαστροὺς ἀπολαύσεις καὶ τῶν μετὰ γαστέρα, ὧν τὰ τέλη βαρύταται ζημίαι σώματός τε καὶ ψυχῆς εἰσι. <sup>[5]</sup>

Virt 183 παγκάλους μέντοι καὶ τὰς εἰς μετάνοιαν ὑψηλήσεις ποιεῖται, αἷς διδασκόμεθα μεθαρμοζέσθαι τὸν βίον ἐξ ἀναρμοστίας εἰς τὴν ἀμείνω μεταβολήν· φησὶ γάρ, ὅτι τουτὶ τὸ πρᾶγμα οὐχ ὑπέρογκόν ἐστιν οὐδὲ μακρὰν ἀφεστός, οὔτε κατὰ τὸν αἰθέρα ἀνωτάτω κἂν ἐσχατιαῖς <γῆς οὔτε πέραν> τῆς μεγάλης θαλάττης, ὡς ἀδυνατῆσαι λαβεῖν, ἀλλ' ἔστιν ἐγγυτάτω, τρισὶ μέρεσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνδιαιωμένων, στόματι καὶ καρδίᾳ καὶ χερσὶ, διὰ συμβόλων λόγοις καὶ βουλαῖς καὶ πράξεσι· λόγου μὲν <γὰρ> στόμα σύμβολον, καρδία δὲ βουλευμάτων, πράξεων δὲ χεῖρες, ἐν οἷς τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστίν. <sup>[5]</sup>

Virt 184 ὅταν μὲν γὰρ οἷος ὁ λόγος τοιάδε ἡ γνώμη καὶ οἷον τὸ βούλευμα τοιάδε ἡ πρᾶξις, ἐπαινετὸς καὶ τέλειος ὁ βίος, ὅταν δὲ στασιάζη ταῦτα ἐν ἀλλήλοις, ἀτελής τε καὶ ψεκτός. εἰ μὴ τις τῆς ἀρμονίας ταύτης ἐπιλάθοιτο, εὐαρεστήσει θεῷ γενόμενος ὁμοῦ θεοφιλὲς καὶ φιλόθεος. ὅθεν εὔ καὶ συμφώνως τοῖς εἰρημένους ἐχρήσθη τὸ λόγιον ἐκεῖνο· „τὸν θεὸν εἴλου σήμερον εἶναί σοι θεόν, καὶ κύριος εἴλατό σε σήμερον γενέσθαι λαὸν αὐτῷ“ (Deut. 26, 17. <sup>[5]</sup>

Virt 185 18). παγκάλῃ γε τῆς αἰρέσεως ἡ ἀντίδοσις, σπεύδοντος ἀνθρώπου μὲν θεραπεύειν τὸ ὄν, θεοῦ δὲ ἀνυπερθέτως ἐξοικειοῦσθαι τὸν ἰκέτην καὶ προαπαντᾶν τῷ βουλήματι τοῦ γνησίως καὶ ἀνόθως ἰόντος ἐπὶ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ. ὁ δ' ἀληθὴς θεραπευτὴς τε καὶ ἰκέτης, κἂν εἷς ὢν ἀνὴρ ἀριθμῷ τυγχάνῃ, δυνάμει, καθάπερ αὐτὸς αἰρεῖται, σύμπας ἐστὶν ὁ λεῶς, ἰσότημος ὅλῳ ἔθνει γεγονώς. <sup>[5]</sup>

Virt 186 καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ὡς γὰρ ἐν νηϊ μὲν κυβερνήτης πᾶσι τοῖς ναύταις ἀντίρροπος, ἐν δὲ στρατοπέδῳ στρατηγὸς ἅπασι τοῖς στρατιώταις—διαφθαρέντος γοῦν ἡττᾶσθαι συμβαίνει,

καθάπερ ἂν εἰ καὶ πᾶσα δύναμις ἡβηδὸν ἑάλω—, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ σοφὸς ὅλου ἔθνους ἀξιώματι ἀμιλλᾶται τείχει πεφραγμένος ἀκαθαιρέτῳ, θεοσεβείᾳ. Περὶ εὐγενείας. <sup>[5]</sup>

Virt 187 (τῷ) Διὸ καὶ τοῖς ὕμνοῦσι τὴν εὐγένειαν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιον οὐ μετρίως ἐπιτιμητέον, εἰ πρῶτον μὲν οἶονται τοὺς ἐκ παλαιοπλοῦτων καὶ παλαιενδόξων εὐγενεῖς, μηδὲ τῶν προγόνων, ἀφ' ὧν αὐχοῦσι γενέσθαι, διὰ τὰς ἀφθόλους περιουσίας εὐδαιμονησάντων, ἐπειδὴ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὸν οὐδενὶ τῶν ἐκτός, ἀλλ' οὐδὲ τῶν περὶ σῶμα, μᾶλλον δὲ οὐδὲ παντὶ μέρει ψυχῆς, ἀλλὰ μόνῳ τῷ ἡγεμονικῷ ἐέφυκεν ἐνδιαιτᾶσθαι. <sup>[5]</sup>

Virt 188 βουλευθεῖς γὰρ ὁ θεὸς δι' ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν καὶ παρ' ἡμῖν τοῦθ' ἰδρύσασθαι, νεῶν ἀξιοπρεπέστερον οὐχ εὔρεν ἐπὶ γῆς λογισμοῦ· κρείττων γὰρ <ὧν> μόνος ἀγαλματοφορεῖ τὰγαθόν, κἂν ἀπιστῶσί τινες τῶν ἢ μὴ γευσασμένων σοφίας ἢ χεῖλεσιν ἄκροις—ἄργυρος γὰρ καὶ χρυσὸς τιμαί τε καὶ ἀρχαὶ καὶ σώματος εὐεξία μετ' εὐμορφίας <ἐξαρκεῖν> εἰκόασι τοῖς ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἐπὶ χρεῶν τεταγμένοις πρὸς τὴν οἷα βασιλίδος ἀρετῆς ὑπηρεσίαν— \*\*\* αὐγοειδέστατον φῶς μὴ ἰδόντες. <sup>[5]</sup>

Virt 189 ἐπειδὴ τοίνυν ἡ εὐγένεια κεκαθαρμένης διανοίας καθαρσίῳς τελείῳς κληῖρος οἰκείος, χρή μόνους λέγειν εὐγενεῖς τοὺς σῶφρονας καὶ δικαίους, κἂν τύχωσιν ἐξ οἰκοτρίβων ἢ ἀργυρωνήτων γεγονότες· τοῖς δὲ ἐξ ἀγαθῶν πονηροῖς γεγονόσιν ἄβατον ἔστω τὸ εὐγενείας χωρίον.

Virt 190 ἄοικος γὰρ καὶ ἄπολις ὁ φαῦλος, ἐκ πατρίδος ἀρετῆς ἐληλαμένος, ἢ καὶ τῷ ὄντι σοφῶν ἀνδρῶν ἐστὶ πατρίς· τούτῳ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἔπεται δυσγένεια, κἂν εἰ πάππων ἢ προγόνων γένοιτο τοὺς βίους ἀνεπιλήπτων, ἀλλοτρίωσιν ἐπιτηδεύοντι καὶ πορρωτάτῳ τῆς εὐγενείας διαζευγνύντι ἑαυτὸν ἔν τε λόγοις καὶ ἔργοις.

Virt 191 ἀλλὰ γὰρ πρὸς τῷ μὴ πεφυκέναι τοὺς πονηροὺς εὐγενεῖς ἔτι καὶ πάντας αὐτοὺς ὁρῶ πολεμίους ἀσυμβάτους εὐγενεῖα καθαιροῦντας τὸ προγονικὸν ἀξίωμα καὶ ὅσον ἐν τῷ γένει λαμπρὸν ἐξαμαυροῦντάς τε καὶ σβεννύντας.

Virt 192 διό μοι δοκοῦσι φιλοστοργότατοι πατέρες ἀπορρήσεις χρηματίζειν καθ' υἱῶν ἀποσχοινίζοντες αὐτοὺς τῆς οἰκίας καὶ συγγενείας, ὅταν τὴν ἐκ φύσεως ἐν τοῖς γεννήσασι περιττὴν καὶ ὑπερβάλλουσαν εὐνοίαν ἢ ἐν ἐκείνοις μοχθηρίᾳ κατακρατήσῃ.

Virt 193 τὸ δ' ἀληθὲς τοῦ λόγου ῥάδιον καὶ ἀφ' ἐτέρων διαγινῶναι. τί τῷ τὰς ὄψεις πεπηρωμένῳ γένοιτ' ἂν εἰς τὸ βλέπειν ὄφελος ὀξυωπία προγονική; ἢ πρὸς ἐρμηνείαν τῷ παρειμένῳ γλῶτταν τὸ γονεῖς ἢ πάππους γενέσθαι μεγαλοφώνους; τί δ' ὀνίνησι πρὸς εὐτονίαν τὸν ἐκ μακρᾶς καὶ φθινάδος νόσου κατεσκελετευμένον, ἐὰν οἱ τοῦ γένους ἀρχηγέται δι' ἀθλητικὴν ῥώμην ἐν Ὀλυμπιονίκαις ἢ περιοδονίκαις γράφωνται; μένουσι γὰρ οὐδὲν ἦττον αἱ τοῦ σώματος κῆρες ἐν ὁμοίῳ βελτίωσιν οὐκ ἐνδεχόμεναι διὰ τὰς τῶν οἰκείων εὐπραγίας. <sup>[5]</sup>

Virt 194 τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον οὔτε τοῖς ἀδίκοις δίκαιοι γονεῖς οὔτε ἀκολάστοις σῶφρονες οὔτε συνόλως ἀγαθοὶ πονηροῖς ὄφελος· οὐδὲ γὰρ οἱ νόμοι τοῖς παρανομοῦσιν, ὧν εἰσιν αὐτοὶ κολασταί· νόμοι δὲ τινες ἄγραφοι καὶ οἱ βίοι τῶν ζηλωσάντων τὴν ἀρετὴν.

Virt 195 ὅθεν οἶμαι τὴν εὐγένειαν, εἰ θεὸς αὐτὴν εἰς ἀνθρωπόμορφον ἰδέαν ἐτύπωσε, σταῖσαν πρὸς τοὺς ἀφηνιαστάς ἀπογόνους ταῦτα ἂν εἶπεῖν· „τὸ συγγενὲς οὐχ αἵματι μετρεῖται μόνον, πρυτανευούσης ἀληθείας, ἀλλὰ πράξεων ὁμοιότητι καὶ θήρᾳ τῶν αὐτῶν. ὑμεῖς δὲ τάναντία ἐπετηδεύσατε, τὰ μὲν ἐμοὶ φίλα νομίσαντες ἐχθρά, τὰ δὲ δυσμενῇ φίλα· παρ' ἐμοὶ μὲν γὰρ αἰδὼς καὶ ἀλήθεια μετριοπάθειά τε καὶ ἀτυφία καὶ ἀκακία τίμια, παρ' ὑμῖν δὲ ἄτιμα· καί μοι μὲν ἐχθρὰ τὸ ἀναίσχυντον, τὸ ψεῦδος, ἡ ἀμετρία τῶν παθῶν, ὁ τυφός, αἱ κακίαι, ὑμῖν δὲ οἰκειότατα. <sup>[5]</sup>

Virt 196

τί δὴ μελετήσαντες ἀλλοτρίωσιν τὴν δι' ἔργων τὴν ἐν λόγῳ συγγένειαν εὐπρεπὲς ὄνομα ὑποδύμενοι καθυποκρίνεσθε; παραγωγὰς γὰρ καὶ κεκομψευμένας ἀπάτας οὐκ ἀνέχομαι, διότι ῥάδιον μὲν καὶ τῷ τυχόντι εὐπροσώπους λόγους εὔρεῖν, ἥθη δ' ὑπαλλάσσασθαι πονηρὰ χρηστοῖς οὐ ῥάδιον.

Virt 197 εἰς ἅπερ ἀφορῶσα καὶ νῦν ἐχθροὺς νομίζω καὶ αὖθις ἡγήσομαι τοὺς τὰ τῆς ἔχθρας ὑπεκκαύματα ζωπυρήσαντας καὶ μᾶλλον τῶν εἰς δυσγένειαν ὀνειδιζομένων ὑποβλέψομαι· τούτοις μὲν γὰρ ἀπολογία τὸ μὴδὲν οἰκεῖον ἔχειν <παράδειγμα> καλοκάγαθίας, ὑπόδικοι δ' ὑμεῖς οἱ ἐκ μεγάλων φύντες οἴκων, οἷς αὖχημα καὶ κλέος τὰ λαμπρὰ γένη· παριδρυμένων γὰρ καὶ τρόπον τινὰ συμπεφυκότων ἀρχετύπων ἀγαθῶν οὐδὲν ἀπομάξασθαι καλὸν διενοήθητε. “Ὅτι δὲ ἐν ἀρετῇς κτήσει τίθεται τὸ εὐγενὲς καὶ τὸν ἔχοντα ταύτην εὐγενῇ μόνον ὑπείληφεν, ἀλλ' οὐχ ὅστις ἂν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γένηται γονέων, δηλὸν ἐκ πολλῶν. [5]

Virt 199 αὐτίκα τοὺς ἐκ τοῦ γηγενοῦς φύντας τίς οὐκ ἂν εὐπατρίδας εἴποι καὶ εὐπατριδῶν ἀρχηγέτας; οἱ γένος ἐξαίρετον ἔλαχον παρὰ τοὺς ἔπειτα, βλαστήσαντες ἐκ τῶν πρώτων νυμφίων ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς τότε πρῶτον εἰς ὁμιλίαν κοινὴν ἐπὶ σπορᾷ τοῦ ὁμοίου συνελθόντων. ἀλλ' ὅμως δυοῖν γενομένων ὁ πρεσβύτερος ὑπέμεινε τὸν νεώτερον δολοφονῆσαι καὶ τὸ μέγιστον ἄγος, ἀδελφοκτονίαν, ἐργασάμενος πρῶτος αἵματι ἀνθρωπίνῳ τὴν γῆν ἐμίανε. [5]

Virt 200 τί δὴ τοῦτον ὥνησεν ἡ εὐγένεια τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δυσγένειαν ἐπιδειξάμενος; ἦν καὶ ὁ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἔφορος θεὸς ἰδὼν ἐστύγησε καὶ προβαλλόμενος ὥρισε τιμωρίας, οὐκ εὐθὺς ἀνελών, ὅπως ἀναισθήτως ἔχη συμφορῶν, ἀλλὰ μυρίους ἐπικρεμάσας τοὺς ἐν αἰσθήσει θανάτους λύπαις καὶ φόβοις ἐπαλλήλοις εἰς κακῶν ὀδυνηροτάτων ἀντίληψιν. Ἐγένετο δέ τις τῶν μετὰ ταῦτα σφόδρα δοκίμων ἀνὴρ ὀσιώτατος, οὗ τὴν εὐσέβειαν ἀνάγραπτον ἠξίωσεν <εἶναι> ἐν ἱεραῖς βίβλοις ὁ τοὺς νόμους διαταξάμενος ὃς ἐν τῷ μεγάλῳ κατακλυσμῷ, τῶν πόλεων ἀφανιζομένων πανωλεθρία—καὶ γὰρ τῶν ὁρῶν τὰ ὑψηλότατα τῇ συναυξήσει καὶ ἐπιτάσει τῆς περὶ τὴν φορὰν πλημμύρας κατεπίνετο—, μόνος μετὰ τῶν οἰκείων διασώζεται τῆς καλοκάγαθίας ἄθλον ἀράμενος, οὗ μείζον οὐκ ἔστιν εὔρεῖν. [5]

Virt 202 ἀλλὰ καὶ τούτῳ τριῶν γενομένων παίδων καὶ συναπολελαυκότων τῆς πατρῴας δωρεᾶς εἷς ἐτόλμησε τὸν αἴτιον τῆς σωτηρίας πατέρα κατακερτομεῖν γέλωτα καὶ χλεύην, εἴ τι παρεσφάλη μὴ καθ' ἐκούσιον γνώμην, τιθέμενος καὶ τοῖς μὴ εἰδόσιν ἀπογυμνῶν ἃ κρύπτειν θέμις ἐπὶ τῇ τοῦ γεννήσαντος αἰσχύνῃ. τοιγαροῦν οὐκ ὦνατο τῆς λαμπρᾶς εὐγενείας ἐπάρατος γενόμενος καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ἀρχὴ κακοδαιμονίας ὣν ἄξιον ἦν τυγχάνειν τὸν ἡμεληκότα γονέων τιμῆς. Ἀλλὰ τί τούτων μεμνήσθαι προσῆκεν ἀφέμενον τοῦ πρώτου καὶ γηγενοῦς; ὃς ἔνεκα εὐγενείας οὐδενὶ θνητῷ σύγκριτος, χερσὶ μὲν θεαίαις <εἶς> ἀνδριάντα τὸν σωματοειδῇ τυπωθεὶς ἀκρότητι τέχνης πλαστικῆς, ψυχῆς δὲ ἀξιωθεὶς ἀπ' οὐδενὸς ἔτι τῶν εἰς γένεσιν ἡκόντων, ἐμπνεύσαντος θεοῦ τῆς ἰδίας δυνάμεως ὅσον ἐδύνατο δέξασθαι θνητὴ φύσις, ἅρ' οὐχ ὑπερβολὴ τις εὐγενείας μηδεμιᾶ τῶν ἄλλων ὅσα διωνομάσθησαν εἰς σύγκρισιν ἐλθεῖν δυναμένη; τῶν μὲν γὰρ τὸ κλέος ἐκ προγόνων εὐτυχίας—ἄνθρωποι δὲ οἱ πρόγονοι, ζῶα ἐπίκηρα καὶ φθαρτά, καὶ αἱ τούτων ἀβέβαιοι καὶ ἐφήμεροι τὰ πολλὰ εὐπραγία—, τοῦ δὲ πατὴρ [μὲν] θνητὸς οὐδεὶς, ὁ δὲ αἰδῖος θεός οὗ τρόπον τινὰ γενομένος εἰκὼν κατὰ τὸν ἡγεμόνα νοῦν ἐν ψυχῇ, δέον ἀκηλίδωτον τὴν εἰκόνα φυλάξαι καθ' ὅσον οἶόν τε ἦν ἐπακολουθήσαντα ταῖς τοῦ γεννήσαντος ἀρεταῖς, προτεθέντων εἰς αἰρέσεις καὶ φυγὰς τῶν ἐναντίων, ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ καὶ ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς, τὰ μὲν ψευδῆ καὶ αἰσchrὰ καὶ κακὰ προθύμως εἴλετο, τῶν δὲ ἀγαθῶν καὶ καλῶν καὶ ἀληθῶν ἡλόγησεν· ἐφ' οἷς εἰκότως θνητὸν ἀθανάτου βίον ἀνθυπηλλάξατο μακαριότητος καὶ εὐδαιμονίας σφαλεῖς καὶ ῥᾶστα μετέβαλεν εἰς ἐπίπονον καὶ κακοδαίμονα ζωὴν. [5]

Virt 206

Ἄλλ' οὗτοι μὲν ἔστωσαν κοινοὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὅροι τοῦ μὴ ἐπὶ μεγάλοις γένεσι σεμνύνεσθαι τοὺς καλοκάγαθίας ἀμοιροῦντας· Ἰουδαίοις δὲ καὶ ἕτεροι δίχα τῶν κοινῶν ἐξαίρετοι. τῶν γὰρ τοῦ γένους ἀρχηγῶν εἰσιν οὓς αἱ τῶν προγόνων ἀρεταὶ συνόλως οὐδὲν ὤνησαν <ἐπ'> ἐπιλήπτοις καὶ ὑπαίτιοις πράξεσιν ἀλόντας, εἰ καὶ πρὸς ἑτέρου μηδενὸς ἐλεγχθέντας, ἀλλ' οὖν ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὃ μόνον ἐξ ἀπάντων δικαστήριον τέχναις λόγων οὐ παράγεται. <sup>[5]</sup>

Virt 207 πολὺπαις ἦν ὁ πρῶτος ἐκ τριῶν παιδοποιησάμενος γυναικῶν, οὐ δι' ἡδονῆς ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ δι' ἐλπίδα τοῦ πληθῆναι τὸ γένος· ἀλλ' ἐκ πολλῶν εἷς μόνος ἀπεδείχθη κληρονόμος τῶν πατρῶν ἀγαθῶν, οἱ δ' ἄλλοι πάντες γνώμης ὑγιοῦς σφαλέντες καὶ μηδὲν τῶν τοῦ γεννήσαντος ἀπομαζάμενοι διωκίσθησαν ἀλλοτριωθέντες τῆς αἰδιόμου εὐγενείας. <sup>[5]</sup>

Virt 208 πάλιν ἐκ τοῦ δοκιμασθέντος κληρονόμου δύο δίδυμοι γεννῶνται μηδὲν [ὅτι μὴ χεῖρας καὶ ταύτας ἔνεκά τινος οἰκονομίας] ὅμοιον ἐπιφερόμενοι, μήτε τοῖς σώμασι μήτε ταῖς γνώμασι· ὁ μὲν γὰρ νεώτερος καταπειθῆς ἀμφοτέροις τοῖς γονεῦσιν ἦν καὶ οὕτως εὐάρεστος, ὡς καὶ θεοῦ τυχεῖν ἐπαινέτου, ὁ δὲ μείζων ἀπειθής, [ἐκ] τῶν γαστρὸς καὶ τῶν μετὰ γαστέρα ἡδονῶν ἀκρατῶς ἔχων, ὅφ' ὧν ἀνεπίσθη καὶ πρεσβείων ἐξίστασθαι τῷ μετ' αὐτὸν καὶ μετανοεῖν εὐθύς ἐφ' οἷς ἐξέστη καὶ φονᾶν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ δι' ὧν λυπήσει τοὺς γονεῖς πραγματεύεσθαι. <sup>[5]</sup>

Virt 209 τοιγαροῦν τῷ μὲν εὐχὰς τίθενται τὰς ἀνωτάτω, βεβαιοῦντος ἀπάσας θεοῦ καὶ μηδεμίαν ἀξιώσαντος ἀτελῆ καταλιπεῖν, τῷ δὲ κατ' ἔλεον χαρίζονται τὴν ὑπήκοον τάξιν, ἵνα δουλεύῃ τῷ ἀδελφῷ, νομίζοντες, ὅπερ ἐστίν, ἀγαθὸν εἶναι τῷ φαύλῳ τὸ μὴ αὐτεξούσιον.

Virt 210 καὶ εἴ γε ὑπέμεινε τὴν δουλείαν ἄσμενος, δευτερείων ἂν ἡξιοῦτο ὡς ἐν ἄθλοις ἀρετῆς· νυνὶ δὲ ἀπαυθαδισάμενος καὶ δραπετεύσας τῆς καλῆς ἐπιστάσιος αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀπογόνους μεγάλων αἵτιος ὀνειδῶν ἐγένετο, ὡς τὸν ἀβίωτον αὐτοῦ βίον ἐστηλιτεῦσθαι πρὸς σαφέστατον ἔλεγχον τοῦ μηδὲν τὴν εὐγένειαν ὠφελεῖν τοὺς ἀναξίους εὐγενείας. Οὗτοι μὲν οὖν εἰσι τῆς ἐπιλήπτου τάξεως, οὓς ἐξ ἀγαθῶν πονηροὺς γενομένους ὤνησαν μὲν οὐδὲν αἱ πατέρων ἀρεταί, αἱ δ' ἐν τῇ ψυχῇ κακίαι μυρία ἔβλαψαν. <sup>[5]</sup>

Virt 211 ἔχω δ' εἰπεῖν ἐτέρους τὴν ἐξ ἐναντίας ἀμείνω τεταγμένους τάξιν, οἷς πρόγονοι μὲν ὑπαίτιοι, ζηλωτὸς δὲ καὶ ἀνάπλεως εὐφημίας ὁ βίος.

Virt 212 τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους ὁ πρεσβύτατος γένος μὲν ἦν Χαλδαῖος, πατὴρ δὲ ἀστρονομικοῦ τῶν περὶ τὰ μαθήματα διατριβόντων, οἱ τοὺς ἀστέρας θεοὺς νομίζουσι καὶ τὸν σύμπαντα οὐρανὸν τε καὶ κόσμον, παρ' οὓς τό τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον ἐκάστοις φασὶν ἀποβαίνειν, οὐδὲν ἔξω τῶν αἰσθητῶν αἴτιον ὑπολαμβάνοντες εἶναι. <sup>[5]</sup>

Virt 213 τούτου δὲ τί ἂν εἴη χαλεπώτερον ἢ μᾶλλον ἀπελέγξαι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δυσγένειαν δυνάμενον δι' ἐπιστήμης τῶν πολλῶν καὶ δευτέρων καὶ γεννητῶν εἰς ἀνεπιστημοσύνην ἰούσῃ τοῦ ἐνὸς καὶ πρεσβυτάτου καὶ ἀγενήτου καὶ ποιητοῦ τῶν ὅλων καὶ διὰ τε ταῦτα ἀρίστου καὶ διὰ μυρία ἄλλα, ἃ διὰ μέγεθος ἀνθρώπινος λογισμὸς οὐ χωρεῖ· ὧν ἔννοιαν λαβὼν καὶ ἐπιθειάσας καταλείπει μὲν πατρίδα καὶ γενεὰν καὶ πατρῶν οἶκον, εἰδὼς ὅτι μένοντος μὲν αἱ τῆς πολυθέου δόξης ἐγκαταμενοῦσιν ἀπάται ἀνήνυτον κατασκευάζουσιν τὴν τοῦ ἐνὸς εὕρεσιν, ὅς ἐστιν αἰδῖος μόνος καὶ ὅλων πατὴρ νοητῶν τε αὖ καὶ αἰσθητῶν, εἰ δὲ μετανασταίῃ, μεταναστήσεται καὶ τῆς διανοίας ἢ ἀπάτῃ μεθαρμοσαμένης τὴν ψευδῇ δόξαν εἰς ἀλήθειαν. <sup>[5]</sup>

Virt 215 ἅμα δὲ καὶ τὸν πόθον ὃν ἐπόθει γινῶναι τὸ ὃν προσανερρίπισε λόγια χρησθέντα, οἷς ποδηγετούμενος ἐπὶ τὴν τοῦ ἐνὸς ἀοκνοτάτῃ σπουδῇ ζήτησιν ἦει· καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκεν ἢ τρανοτέρας λαβεῖν φαντασίας, οὐχὶ τῆς οὐσίας—τοῦτο γὰρ ἀμήχανον—, ἀλλὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ προνοίας.

Virt 216

διὸ καὶ πιστεῦσαι λέγεται τῷ θεῷ πρῶτος, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος ἀκλινῇ καὶ βεβαίαν ἔσχεν  
ὑπόληψιν, ὡς ἔστιν ἐν αἴτιον τὸ ἀνωτάτω καὶ προνοεῖ τοῦ τε κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ.  
κτησάμενος δὲ πίστιν, τὴν τῶν ἀρετῶν βεβαιωτάτην, συνεκτᾶτο καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας, ὡς παρὰ  
τοῖς ὑποδεξαμένοις νομίζεσθαι βασιλεύς, οὐχὶ ταῖς παρασκευαῖς—ιδιότης γὰρ ἦν—, ἀλλὰ τῷ  
περὶ τὴν ψυχὴν μεγέθει, φρονήματος ὧν βασιλικοῦ. <sup>[5]</sup>

Virt 217 καὶ δῆτα θεραπεύοντες αὐτὸν διετέλουν ὡς ἄρχοντα ὑπήκοοι τὸ περὶ πάντα μεγαλεῖον τῆς  
φύσεως αὐτοῦ καταπληττόμενοι τελειοτέρας οὔσης ἢ κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ ὁμιλίαις  
ἐχρήτο ταῖς αὐταῖς, ἀλλ' ἐπιθειάζων τὰ πολλὰ σεμνοτέραις ὅποτε γοῦν κατασχεθεῖη,  
μετέβαλλε πάντα πρὸς τὸ βέλτιον, τὰς ὄψεις, τὴν χροάν, τὸ μέγεθος, τὰς σχέσεις, τὰς κινήσεις,  
τὴν φωνήν, τοῦ θεοῦ πνεύματος, ὅπερ ἄνωθεν καταπνευσθὲν εἰσωκίσσατο τῇ ψυχῇ,  
περιτιθέντος τῷ μὲν σώματι κάλλος ἐξαίρετον, τοῖς δὲ λόγοις πειθῶ, τοῖς δ' ἀκούουσι σύνεσιν.  
<sup>[5]</sup>

Virt 218 ἄρ' οὐκ ἂν εἴποις τὸν μετανάστην τουτονί, τὸν πάντων ἔρημον οἰκείων καὶ φίλων,  
εὐγενέστατον εἶναι, τῆς πρὸς θεὸν συγγενείας ὀρεχθέντα καὶ σπουδάσαντα μηχανῇ πάσῃ  
γνώριμον αὐτῷ γενέσθαι καὶ ταχθέντα μὲν τάξιν ἀρίστην τὴν ἐν προφήταις, πιστεύσαντα δὲ  
μηδενὶ τῶν ἐν γενέσει πρὸ τοῦ ἀγενήτου καὶ πάντων πατρός, καὶ βασιλέα δέ, ὡς ἔφην, παρὰ  
τοῖς ὑποδεξαμένοις νομισθέντα, μήθ' ὅπλοις μήτε στρατιωτικαῖς δυνάμεσιν, ὡς ἐνίοις ἔθος,  
λαβόντα τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ χειροτονίᾳ θεοῦ τοῦ φιλαρέτου τοὺς εὐσεβείας ἐραστὰς  
αὐτοκρατέσιν ἐξουσίαις γεραίροντος ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν συντυγχανόντων; οὗτος ἅπασιν  
ἐπηλύταις εὐγενείας ἐστὶ κανὼν, δυσγένειαν μὲν τὴν ἐξ ἀλλοκότων νόμων καὶ ἐκθέσμων  
ἐθῶν, ἃ λίθοις καὶ ξύλοις καὶ συνόλως ἀψύχοις ἰσοθέους ἀπένειμε τιμὰς, καταλιποῦσι, καλὴν  
δ' ἀποικίαν στείλαμένοις πρὸς ἔμψυχον τῷ ὄντι καὶ ζῶσαν πολιτείαν, ἧς ἔφορος καὶ ἐπίσκοπος  
ἀλήθεια. <sup>[5]</sup>

Virt 220 Ταύτην τὴν εὐγένειαν οὐ μόνον θεοφιλεῖς ἄνδρες ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἐζήλωσαν, ἀπομαθοῦσαι  
μὲν ἀμαθίαν τὴν σύντροφον περὶ τιμῆς τῶν χειροκμήτων, παιδευθεῖσαι δὲ τὴν περὶ μοναρχίας  
ἐπιστήμην, ἥ μοναρχεῖται ὁ κόσμος.

Virt 221 Θάμαρ ἦν τῶν ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης Συρίας γύναιον, ἐν οἰκίᾳ καὶ πόλει τραφὲν πολυθέῳ  
γεμούσῃ ξοάνων καὶ ἀγαλμάτων καὶ συνόλως ἀφιδρυμάτων. ἀλλ' ἐπειδὴ καθάπερ ἐκ σκότους  
βαθέος ἐδυνήθη βραχεῖαν αὐγὴν ἀληθείας ἰδεῖν, θανάτου κινδύνῳ πρὸς εὐσέβειαν  
ἠϋτομόλησεν ὀλίγα φροντίσασα τοῦ ζῆν, εἰ μὴ μέλλοι καλῶς ζῆν· τὸ δὲ καλῶς ἀνέφερεν ἐπ'  
οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν θεραπείαν καὶ ἱκεσίαν τοῦ ἐνὸς αἰτίου. <sup>[5]</sup>

Virt 222 καίτοι δυσὶν ἀδελφοῖς ἀμφοτέροις πονηροῖς ἐν μέρει γημαμένη, κουριδίῳ μὲν τῷ προτέρῳ, τῷ  
δ' ὑστέρῳ κατ' ἐπιδικασίας νόμον, γενεὰν τοῦ προτέρου μὴ καταλιπόντος, ἀλλ' ὅμως  
ἀκηλίδωτον διαφυλάξασα τὸν ἑαυτῆς βίον ἴσχυσε καὶ τῆς προσηκούσης τοῖς ἀγαθοῖς εὐφημίας  
ἐπιλαχεῖν καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἅπασιν εὐγενείας ἀφορμὴ γενέσθαι. ἀλλ' αὕτη μὲν, εἰ καὶ  
ἀλλόφυλος, ἀλλ' οὖν γε ἐλευθέρα καὶ ἐξ ἐλευθέρων καὶ οὐκ ἀσήμενων ἴσως. <sup>[5]</sup>

Virt 223 θεράπαινοι δὲ τῶν ὑπὲρ Εὐφράτην ἐν ἐσχατιαῖς τῆς Βαβυλῶνος γεννηθεῖσαι προικίδιαι μὲν  
ἐδόθησαν γαμουμέναις ταῖς τροφίμαις, ἄξια δὲ κριθεῖσαι παρελθεῖν εἰς εὐνὴν ἀνδρὸς σοφοῦ  
τὸ μὲν πρῶτον ἐκ παλλακίδων εἰς γαμετῶν ὄνομα καὶ σχῆμα παρῆλθον καὶ ἀντὶ θεραπαινίδων  
ἰσότιμοι ταῖς δεσποίναις ὀλίγου δέω φάναι κατέστησαν ὑπ' ἐκείνων, ὅπερ ἦν ἀπιστότατον,  
πρὸς τὸ αὐτὸ ἀξίωμα παραπεμφθεῖσαι· φθόνος γὰρ οὐκ εἰσοικίζεται σοφῶν ψυχαῖς, οὐ μὴ  
παρόντος κοινοπραγοῦσι τῶν ἀγαθῶν. οἱ δ' ἐκ τούτων νόθοι παῖδες γνησίων οὐδὲν διήνεγκαν,  
οὐ μόνον παρὰ τῷ γεννήσαντι—θαυμαστὸν γὰρ οὐδέν, εἰ τοῖς μὴ ὁμογαστροῖς ὁ πάντων  
κοινὸς πατὴρ τὴν αὐτὴν εὐνοίαν παρεῖχεν—, ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς μητρυαῖς· αἱ μὲν γὰρ τὸ



〈πρὸς〉 προγονοὺς μῖσος ἀναιρούμεναι εἰς ἄλεκτον μεθαρμόσαντο κηδεμονίαν· οἱ δὲ προγονοὶ τῇ κατ' ἀντίδοσιν εὐνοίᾳ τὰς μητρυιὰς ὡς φύσει μητέρας ἐξετίμησαν· ἀδελφοὶ τε μέρει ἡμίσει τοῦ γένους νομισθέντες οὐκ ἔφ' ἡμισείᾳ στέργειν ἀλλήλους ἡξίωσαν, ἀλλ' εἰς τὸ διπλάσιον τὸ τοῦ φιλεῖν καὶ ἀντιφιλεῖσθαι πάθος συναυξήσαντες καὶ τὸ δοκοῦν ὑστερίζειν προσανεπλήρωσαν τοῖς ἐξ ἀμφοῖν γεγονόσιν εἰς ἁρμονίαν καὶ κρᾶσιν ἡθῶν συνδραμεῖν σπουδάσαντες. <sup>[5]</sup>

Virt 226 Τί τοίνυν μεταδοτέον τοῖς ὡς ἴδιον ἀγαθὸν τὸ ἀλλότριον, εὐγένειαν, ὑποδυομένοις; οἳ δίχα τῶν εἰρημένων ἐχθροὶ δικαίως 〈ἂν〉 νομισθεῖεν καὶ τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους καὶ τῶν πανταχοῦ πάντων, τοῦ μὲν ὅτι διδόασι τοῖς ὁμοφύλοις ἐκεχειρίαν ὀλιγωρεῖν ὑγιαίνοντος 〈βίου καὶ〉 βεβαίου πεποιθήσει προγονικῆς ἀρετῆς, τῶν δ' ὅτι, κἂν ἐπ' αὐτὴν φθάσωσιν ἀκρότητα καλοκάγαθίας, οὐδὲν ὠφεληθήσονται διὰ τὸ μὴ τυχεῖν γονέων καὶ πάππων ἀνεπιλήπτων. <sup>[5]</sup>

Virt 227 ἥς οὐκ οἶδ' εἴ τις βλαβερωτέρα γένοιτ' ἂν εἰσήγησις, εἰ μήτε τοῖς ἐξ ἀγαθῶν πονηρευομένοις ἐπακολουθήσει τιμωρὸς δίκη μήτε τοῖς ἐκ πονηρῶν ἀγαθοῖς ἔψεται τιμή, τοῦ νόμου δοκιμάζοντος ἕκαστον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ μὴ συγγενῶν ἀρεταῖς ἢ κακίαις ἐπαινοῦντος ἢ κολάζοντος. <sup>[5]</sup>